

IURIDICA PRIMA

Institute for Legal – Economic Research and Education
Институт за правно-економски истражувања и едукација

9-та Меѓународна научна конференција
ОХРИДСКА ШКОЛА НА ПРАВОТО - 2023
„Редифинирање на улогата и значењето на правото“

КНИГА НА АПСТРАКТИ

11-14 Мај Охрид 2023

9-th International Scientific Conference
OHRID SCHOOL OF LAW - 2023
„Redefinition of the Role and the Meaning of the Law“

BOOK OF ABSTRACTS

11-14 May Ohrid 2023

Издавач:

Институт за правно-економски истражувања и едукација

Ј У Р У Д И К А П Р И М А

Димо Хаџи Димов 8/1-1 Скопје, Република Македонија

iuridicaprima.mk

iuridicaprima@gmail.com

Publisher:

Institute for Legal-Economic Research and Education

I U R I D I C A P R I M A

Dimo Hadzi Dimov 8/1-1 Skopje, Republic of Macedonia

iuridicaprima.mk

iuridicaprima@gmail.com

За издавачот:

Проф. д-р Ангел Ристов

Претседател на Институтот IURIDICA PRIMA

For the Publisher:

Angel Ristov, Phd

Associate Professor Faculty of Law „Justinianus Primus“

University “Ss. Cyril and Methodius”

Печати:

Стоби Трејд

Print:

Stobi Trejd

Institute for Legal – Economic Research and Education
IURIDICA PRIMA

Editor –in-chief: Professor Angel Ristov

Secretary: Ilija Rumenov, PhD

International Editorial Board:

PhD, Ivan Rushev, Faculty of Law, University “St. Kliment Ohridski” Sofia, Republic of Bulgaria; Phd, Mihail Malchev, Faculty of Law, University “St. Kliment Ohridski” Sofia, Republic of Bulgaria; PhD, Barbara Novak, Faculty of Law, University in Ljubljana, Republic of Slovenia; PhD, Velibor Korać, Faculty of Law, University in Podgorica, Republic of Monte Negro; PhD, Ilija Vukčević, Faculty of Law, University, Donja Gorica, Podgorica, Republic of Monte Negro; PhD, Nenad Tešić, Faculty of Law, University in Belgrade, Republic of Serbia; PhD, Novak Krstić, Faculty of Law, University in Nis, Republic of Serbia; PhD, Marko Bevanda, Faculty of Law, University in Mostar, Republic of Bosnia and Hercegovina; PhD, Radenko Jotanović, Faculty of Law, University in Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Hercegovina; PhD, Sanja Gongeta, Republic of Croatia, College of Applied Sciences Lavoslav Ružički in Vukovar, Republic of Croatia; PhD, Lidija Šimunović, Faculty of Law, University in Osijek, Republic of Croatia; PhD, Marko Tomljanović, Faculty of Economic and Business, University in Rijeka, Republic of Croatia; Seregin Andrej Viktorovich, Assistant Professor, Candidate on Legal Sciences, South Federal University, Rostov on Don, Russian Federation; PhD, Ivana Shumanovska Spasovska, Faculty of Law “Iustinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia; PhD, Lazar Jovevski, Faculty of Law “Iustinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia; PhD, Jovan Zafirovski, Faculty of Law “Iustinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of North Macedonia; PhD, Ilija Rumenov, Faculty of Law “Iustinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of North Macedonia; LLM, Ilija Manasiev, Faculty of Law “Iustinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of North Macedonia; PhD, Toni Gjorgiev, Military Academy, Skopje, Republic of North Macedonia, PhD, Zoran Jovanovski, Military Academy, Republic of North Macedonia; PhD, Milica Shutova, Faculty of Law, University “Goce Delchev, Stip, Republic of North Macedonia; PhD, Bekim Nuhija, Faculty of Law, South East European University, Tetovo, Republic of North Macedonia; PhD, Arta Selmani Bakiu, Faculty of Law, South East European University, Tetovo, Republic of North Macedonia; PhD Irma Bairami, Faculty of Law, State University in Tetovo, Republic of North Macedonia; LLM, Marjan Kocevski, Notary Public, Skopje, Republic of North Macedonia; PhD, Laura Vorpsi, Faculty of Law University of Tirana, Republic of Albania, LLM, Aleksandar Shopov, judge, Republic of North Macedonia, PhD, Kaltrina Zekoli, Faculty of Social Sciences, University Mother Tereza Skopje; LLM, Magdalena Krnjaic, Lawyer from Nis, Republic of Serbia.

Институт за правно-економски истражувања и едукација
ЈУРИДИКА ПРИМА

Главен и одговорен уредник: проф. д-р Ангел Ристов

Секретар: проф. д-р Илија Руменов

Меѓународен уредувачки одбор:

Д-р Иван Русчев, Правен факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ Софија, Република Бугарија; Д-р Михаил Малчев, Правен факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“ Софија, Република Бугарија; Д-р Барбара Новак, Правен факултет, Универзитет во Љубљана, Република Словенија; Д-р Илија Вукчевиќ, Правен факултет, Универзитет Доња Горица, Подгорица, Република Црна Гора; Д-р Велибор Кораќ, Правен факултет, Универзитет во Подгорица, Република Црна Гора; Д-р Ненад Тешиќ, Правен факултет Универзитет во Белград, Република Србија; Д-р Новак Крстиќ, Правен факултет Универзитет во Ниш, Република Србија; Д-р Марко Беванда, Правен факултет Универзитет Мостар, Република Босна и Херцеговина; Д-р Раденко Јотановиќ, Правен факултет Универзитет во Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина; Д-р Сања Гонцета, Колеџ на применети науки Лавослав Ружички, Република Хрватска; Д-р Лидија Шимуновиќ, Правен факултет, Универзитет во Осијек, Република Хрватска; Д-р Марко Томљановиќ, Факултет за економија и бизнис, Универзитет во Ријека, Република Хрватска; Серегин Андреј Викторович, кандидат на правни наука Јужниот федерален универзитет во Ростов на Дон, Руска Федерација; Д-р Ивана Шумановска Спасовска, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил Методиј“ Скопје; Д-р Лазар Јовевски, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил Методиј“ Скопје; Д-р Јован Зафировски, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, Д-р Илија Руменов, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје; М-р Илија Манасиев, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје; Д-р Тони Ѓоргиев, Воена Академија „Михајло Апостолски“ Скопје; Д-р Зоран Јовановски, Воена Академија „Михајло Апостолски“ Скопје; Д-р Милица Шутова, Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип; Д-р Беќим Нухија, Правен факултет, Универзитет ЈИЕ Тетово; Д-р Арта Селмани Баќиу, Правен факултет, Универзитет ЈИЕ Тетово; Д-р Ирма Бајрами, Правен факултет, Државен универзитет во Тетово; М-р Марјан Коцевски, нотар во Куманово, Д-р Лаура Ворпси, Правен факултет, Универзитет во Тирана, Република Албанија, М-р Александар Шопов, судија, Република Северна Македонија, Д-р Калтрина Зеколи, Факултет за социјални науки, Универзитет „Мајка Тереза“ Скопје; М-р Магдалена Крњаиќ, адвокат од Ниш, Република Србија.

Проф. д-р Осман Кадриу
Судија на Уставен суд на Република Северна Македонија

ПРАВНА КРИЗА

Абстракт: Од самиот наслов на посочената тема не е тешко да се нотираат и клучните зборови. Клучните зборови се фактички важни институции во рамките на темата. Од нив правото и неговиот поим. Во темата се елаборира прашањето на кризата во која се наоѓа правото. Станува збор за правна криза.

Во современото општество прашањето на правната криза станува, за жал, појава. Ова појава е мошне штетна. Последиците од правната криза посебно се одразуваат врз основните човекови слободи и права и нивната реализација *vis a vis* нереализација.

При фактот дека се определуваме за поимот на правната криза, неминовно е да се даде одговор и на причините кои на директен или индиректен начин влијаат за наведената појава. За да се сфати поимот правна криза сосема накратко ќе стане збор и за самиот поим на кризата, нејзиното потекло и употребата на овој термин во општествените науки, посебно во правните науки. Една од важните теми која треба да се расветли се однесува на односот на правната криза према другите кризи кои во едно општество (конкретно општество) се појавуваат. Од другите кризи посебно треба да се согледа односот на правната криза спрема политичката, економската и моралната акрiza.

Она што е важно, можеби и најважно, правната криза се одразува врз владеењето на правото. Ако правото е во криза, местото на владеењето на правото го завзема неправото. Тогаш и во такви случаи фактички и не постои правна држава. Уште една околност е важна да се нагласи. Правната криза сериозно атакува и врз демократијата за кои се определуваат, скоро сите, современи општества.

Клучни зборови: прво, криза, правна криза, причините и последиците.

Проф. д-р Никола Тупанчески

Редовен професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје.

Проф. д-р Александра Деаноска - Трендафилова

Редовен професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ЕТИОЛОГИЈА И ФЕНОМЕНОЛОГИЈА НА „ДЕМНЕЊЕТО“ И „ПОЛОВОТО ВОЗНЕМИРУВАЊЕ“ – НОВИТЕ ИНКРИМИНАЦИИ ВО МАКЕДОНСКИОТ КРИВИЧЕН ЗАКОНИК

Апстракт: Од донесувањето на Конвенцијата за превенција и борба против насилството врз жената и семејното насилство позната како САНВИО или Истанбулска конвенција поминаа цели дванаесет години, а пет години по нејзината ратификација од страна на македонското Собрание, со усвојувањето на Законот за измени и дополнувања на Крвиичниот законик од 2023 година, таа конечно е имплементирана во македонското казнено законодавство. Дел од новите кривични дела кои беа инкорпорирани во КЗ како резултат на овој процес се и демнењето и половото вознемирување.

Согласно Конвенцијата демнењето ги опфаќа „умислените дејствија на повторено заканување насочено кон друго лице што предизвикува лицето да се плаши за својата безбедност“, додека половото вознемирување е “несакано вербално, невербално или физичко однесување од сексуална природа со цел или последица повреда на достоинството на лицето, особено кога се создава заплашувачка, непријателска, деградирачка, понижувачка или навредлива средина“.

Делата се систематизирани во различни глави од КЗМ и инкриминациите опфаќаат повеќе облици, но одредени од нив имаат голема сличност и во пракса ќе биде важно јасно да се детерминира границата меѓу нив со цел одредување на вистинската правна квалификација, што ќе биде предмет на елаборација на авторите во овој труд.

Клучни зборови: конвенција, демнење, полово вознемирување.

Prof. Dr. Nikola Tupanceski

*Full Professor, Iustinianus Primus Faculty of Law, University Ss. Cyril and Methodius -
Skopje Prof. Dr. Aleksandra Deanoska Trendafilova*

*Full Professor, Iustinianus Primus Faculty of Law, University Ss. Cyril and Methodius -
Skopje*

ETIOLOGY AND PHENOMENOLOGY OF "STALKING" AND "SEXUAL HARASSMENT" – THE NEW CRIMINATIONS IN THE MACEDONIAN CRIMINAL CODE

Abstract: Twelve years have passed since the adoption of the Convention for the Prevention and Combating of Violence against Women and Domestic Violence, known as CAHVIO or the Istanbul Convention, and five years after its ratification by the Macedonian Assembly, with the adoption of the Law on Amendments to the Criminal Code of 2023, it was finally implemented in the Macedonian penal legislation. Stalking and sexual harassment are part of the group of new crimes that were incorporated into the CC as a result of this process.

According to the Convention, stalking covers "intentional conduct of repeatedly engaging in threatening conduct directed at another person, causing her or him to fear for her or his safety", while sexual harassment is "unwanted verbal, non-verbal or physical conduct of a sexual nature with the purpose or effect of violating the dignity of a person, in particular when creating an intimidating, hostile, degrading, humiliating or offensive environment."

The abovementioned crimes are systematized in different chapters of the Criminal Code and the incriminations cover several forms, but some of them have a great similarity and in practice it will be important to make clear distinction between them in order to determine the real legal qualification, which will be the subject of elaboration by the authors in this paper.

Keywords: convention, stalking, sexual harassment.

*Marko Dimitrijević, PhD, Associate Professor,
Jean Monnet Module for European Monetary Law (MONELA) Academic Coordinator,
Faculty of Law University of Niš (The Republic of Serbia)*

REDEFINITION OF THE CENTRAL BANKING LAW IN THE CONTEMPORARY SOCIAL DISCOURSE ¹

Abstract: The subject of analysis in the paper is pointing to the process of redefining the role of central banks as supreme monetary institutions in the legal regulation of monetary relations, which is in a constant process of qualitative evolution due to dynamic economic and economic conditions in a globalized world. In this sense, the paper points out the specific institutional position of central banks in public management, features of their functional, institutional and personal independence in work, which is a prerequisite for effective and efficient implementation of monetary aggregates and preservation of monetary stability as a significant public good. In the current social circumstances, a clear and unquestionable trend in the evolution of their competence can be observed, which, in addition to the traditional competences related to price stability, regulation of the banking system and inflation control, is increasingly influencing other segments of the general economic policy, such as financial stability and public debt management policies (which is also confirmed by the practice in EU monetary law where the European Central Bank performs the function of the bank of last resort), but also in non-traditional areas such as ecological policy, cohesion policy, policy of technical and technological progress, protection of human rights and suppression of financial crime. Regulatory competences of central of banks in these new fields do not have a primary, but a secondary character, but comprehensively they contribute to the predictability of flows in monetary and legal relations, and to the protection of the rights of monetary users who, in addition to the right to a healthy and solid currency, also enjoy all the other advantages of a credible and modern monetary system changes initiated and protected by the central bank.

Key words: monetary law, law of central banks, monetary legislation, *lex monetae*, monetary management.

---

¹ The paper is the result of research on the project "Responsibility in the legal and social context", funded by the Faculty of Law University of Niš in the period 2021-2025.

*Др Марко Димитријевић, ванредни професор,
Управник Жан Моне Модула за Европско монетарно право (MONELA),
Правни факултет Универзитета у Нишу*

РЕДЕФИНИСАЊЕ ПРАВА ЦЕНТРАЛНИХ БАНАКА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВЕНОМ ДИСКУРСУ

Анстракт: Предмет анализе у раду јесте указивање на процес редефинисања улоге централних банака како врховних монетарних институција у правном регулисању монетарних односа који се налази у константном процесу квалитативног еволуирања услед динамичних привредних и економских прилика у глобализованом свету. У том смислу, у раду се указује на специфичан институционални положај централних банака у јавном управљању, обележја њихове функционалне, институционалне и персоналне независности у раду која је предуслов ефективне и ефикасне имплементације монетарних таргета и очувања монетарне стабилности као значајаног јавног добра. У текућим друштвеним приликама, уочава се јасна и неупитна тенденција еволуције њихове надлежности која поред традиционалних ингеренција везаних за ценовну стабилност, уређење банкарског система и контролу инфлације, све више има уплива и у друге сегменте опште економске политике попут финансијске стабилности и политика управљања јавним дугом (што потврђује и пракса у монетарном праву ЕУ где Европска централна банка обавља функцију банке последњег уточишта), али и друге послове из домена нетрадиционалних области каква је еколошка политика, политика кохезије, политика техничко-технолошког прогреса, заштите људских права и сузбијања финансијског криминалитета. Регулаторне надлежности централних банака у овим новим пољима немају примарни, већ секундарни карактер, али свеобухватно посматрано доприносе предвидивости токова у монетарноправним односима, и заштити права монетарних корисника који поред права на здраву и чврсту валуту уживају и све остале предности из кредибилног и савременог монетарног уређења који иницира и штити централна банка.

Кључне речи: монетарно право, право централних банака, монетарна легилсатива, lex monetae, монетарно управљање.

*Gongeta, Sanja University of Applied Sciences Lavoslav Ružička in Vukovar, Vice-dean,
Assist. Prof., College Prof
Gongeta, Vedran Ministry of the Interior, Lecturer at University of Applied Sciences
Lavoslav Ružička in Vukovar*

Pristupanje Republike Hrvatske eurozoni i implementacija europskog zakonodavnog okvira

Abstrakt: Republika Hrvatska je 1. siječnja 2023. godine postala dijelom europodručja. Logična je to posljedica visokoeuroiziranog hrvatskog gospodarstva koje je dovelo do inicijative i strategije pristupanja Republike Hrvatske europodručju te uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj. Uz donošenje Zakona o uvođenju eura, hrvatski zakonodavac je u svrhu potpune prilagodbe hrvatskog zakonodavnog okvira uvođenju eura izmijenio preko stotinu važećih zakonskih i podzakonskih propisa. U radu se analiziraju glavni pojmovi i tijek procesa zamjene valute te implementacija europskog zakonodavstva u hrvatski pravni okvir s ciljem pristupanja Republike Hrvatske europodručju kao dublje europske integracije Hrvatske.

Ključne riječi: europodručje; zamjena valute; Zakon o uvođenju eura

Accession of the Republic of Croatia to the Eurozone and implementation of the European legislative framework

Abstract: The Republic of Croatia became part of the euro area on January 1, 2023. This is a logical consequence of the highly euroized Croatian economy, which led to the initiative and strategy of the Republic of Croatia's accession to the euro area and the introduction of the euro as the official currency in the Republic of Croatia. Along with the adoption of the Law on the introduction of the euro, the Croatian legislator, in order to adapt the Croatian legislative framework to the introduction of the euro, amended over a hundred valid legal and by-law regulations. The paper analyses the main terms and the course of the currency exchange process and the implementation of European legislation in the Croatian legal framework with the aim of the Republic of Croatia's accession to the euro area as a deeper European integration of Croatia.

Keywords: euro area; currency exchange; Law on the introduction of the euro

Arben Rustemi, LL.M
PhD candidate University St. Cyril and Methodius Skopje

RELATIONS BETWEEN CENTRAL AND LOCAL GOVERNEMENT

Abstract: Municipalities in the Republic of North Macedonia enjoy increased autonomy as a result of the ongoing process of local government reform. This process leads to an increase in municipal activities in the areas of independent, expanded and delegated competencies. In the area of their own competences, the municipalities have full and exclusive authority to execute and issue by-laws that regulate them within the boundaries of the municipality and the standards defined by the primary legislation. Certain municipalities may be granted additional autonomy in certain areas, known as extended powers. Delegated powers are the primary duties of the central level that municipalities perform on its behalf.

One of the activities of the municipalities is the approval of municipal acts, which must be in accordance with the applicable legislation. The applicable legislation in the Republic of North Macedonia provides for a system of administrative supervision of municipal activities. The key link between the municipalities and the responsible ministries, as supervisory authorities, is the Ministry of Local Self-Government (MLS), through which the channeling of the acts under consideration should function.

Keywords: Local government, delegated competencies, reform, expanded competencies.

Sanja Jelisavac Trosic

Senior Research Fellow, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Serbia

Mitko Arnaudov

Research Fellow, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Serbia.

**International law in the context of contemporary migrations:
Case study Serbia and North Macedonia**

Abstract: During the second decade of twenty first century the migrant flows from northern Africa and Middle East to Europe has reached the top of the agenda of European states, especially within the European Union. But, at the same time, migrant routes brought into focus the migration question not only within the European Union member-states, but also in the states which are on the so-called migrant routes, in that context, including Serbia and North Macedonia. Such trends has opened various question in the field of security which are not only related to national borders protection, as well as borders of European Union, but also the questions focused on the treatment of the migrants, human trafficking issue, distinction between so-called economic migrants from one side and refuges from war areas from the other side. In that context, the leading research question of this paper is how international law contributes in the process of regulation migrants flows, as well as whether this question is directly related to national laws or migrants and refuges could rely on international law principles and thus protect their rights. Case study of Serbia and North Macedonia and the treatment of migrants, refuges and migrant flows on the territories of these states will be an empiric approach for answering the research question. From the theoretical point of view, this paper will contribute in the process of redefinition of the contemporary law from the perspective of jurisdiction between national and international law.

Key words: Migrants, Refuges, Serbia, North Macedonia, International law, National law, Jurisdiction.

Dr Žarko Dimitrijević
Javni izvršitelj u Nišu Republika Srbija
Ksenija Dimitrijević, advokat Republika Srbija

Pravni aspekti sigurnosti podataka u procesu inženjeringa softverskih zahteva

Abstrakt. Softversko inženjerstvo kao posebna disciplina, koja se bavi razvojem, izradom, validacijom i evolucijom softverskih sistema, u procesu stvaranja softvera, prolazi kroz različite faze. U zavisnosti od veličine projekta, svaka faza može biti veoma kompleksna i može trajati više nedelja, meseci, pa čak i godina. Tako dug period međusobnih intenzivnih odnosa između učesnika na projektu neminovno podrazumeva razmenu različitih informacija, čiji se tok i pravila prenosa uglavnom uređuju pravilima o poslovnoj tajni. Pojedini tokovi podataka, međutim, ostaju izvan domašaja pomenutih odredaba. Autori, vođeni praktičnim iskustvom, polaze od teze da je najmanje zaštićena faza u vezi s tokovima podataka upravo faza inženjeringa zahteva, te u ovom radu njoj posvećuju svu pažnju. Fazu inženjeringa zahteva sa svim podfazama odlikuje ogroman protok informacija i veoma mali protok podataka (koji nisu informacije). Iako je protok podataka mali, on postoji i često biva marginalizovan. Ipak, usled „curenja“ male količine podataka, kojima treća lica mogu dati značenje, zapravo dolazi do „curenja“ informacija na način koji se ne može podvesti pod postojeće zaštitne odredbe. Ukazujući na prepoznate situacije iz prakse, autori u radu ukazuju na potrebu jasnijeg definisanja tokova i raspolaganja podacima i informacijama u svakoj fazi nastanka softvera, a posebno u fazi inženjeringa zahteva, i osmeljuju se da ukažu na potrebu uvođenja posebnih procedura za testiranje zaštitnih klauzula u ugovorima u oblasti softverskog inženjerstva (IT ugovorima).

Ključne reči: inženjering zahteva, zaštita tokova podataka, IT ugovori, softversko inženjerstvo

*LL.D. Žarko Dimitrijević
enforcement agent Nis Republic of Serbia
Ksenija Dimitrijević
Lawyer Republic of Serbia*

Legal Aspects of Data Security in Software Requirements Engineering Process

Abstract: In the process of software creation, software engineering as a discipline that deals with the development, creation, validation, and evolution of software systems, goes through different stages. Depending on the size of the project, each phase can be very complex and can take several weeks, months, even years to complete. Such a long period of intense mutual relations between project participants inevitably implies the exchange of various information, whose flow and rules of transmission are mostly governed by the rules on business secrecy. However, certain data flows remain outside the scope of the mentioned provisions. Guided by practical experience, the authors proceed from the thesis that the least protected phase regarding data flow is the requirements engineering phase, therefore in this work, they devote all their attention to it. The requirements engineering phase with all its sub-phases is characterized by huge flow of information and very small flow of data (non-information). Although the flow of data is small, it exists and is often marginalized. However, due to the "leak" of a small amount of data, which can be given meaning by third parties, there is actually a "leak" of information that cannot be brought under the existing protection provisions. Pointing to recognized situations from practice, the authors point to the need for a clearer definition of data and information flow and disposal in each phase of software development, especially in the requirements engineering phase, and point out the need for introducing special procedures for testing protective clauses in software engineering contracts (IT contracts).

Keywords: requirements engineering process, data flow protection, IT contracts, software engineering

*Доц. др. Мане Наранчић
Универзитет Никола Тесла, Факултет Константин Велики -Ниш,
судски вештак за графоскопију, налази у регистру судских вештака Министарства
Правде Републике Србије*

Улога и место људских права кроз грађанско правне уговоре у држави

Анстракт: Свесни смо чињенице да трајан мир у држави не постоји и да управо због тога долази до поремећаја нормалног функционисања права. Уколико мир не постоји у дужем временском периоду, долази до безвлашћа и анархије. Да би се успоставио и одржавао мир потребна је принуда која ће заштитити све основне друштвене и правне вредности. Ипак је некада довољно да само постоји могућност принуде да буде примењена, да би се поредак нормално одвијао, јер „мир је предуслов за остваривање других вредности, док су право и правда највеће добро мира”. Људско достојанство представља скуп особених својстава човека, умних и моралних, који га одликују као људско биће. Оно је заједничко за све људе и пружа се могућност да сви људи буду једнаки и слободни. Људско достојанство зачињава слободу као милосрђе правди и представља једно узвишено биће. Поред природног људског достојанства, које је једнако код свих људи, постоји и друштвено достојанство које није једнако за све људе. Сигурно је да немају сви исто достојанство, јер нису код свих људи постављени исти друштвени услови, пре свега материјални, који умногоме доприносе реализацији постављених услова. Материјална оскудица у многим друштвима има за последицу делимични или потпуни губитак људског достојанства, чак у тој мери да се не сматра човеком. Са развојем производних снага, постојала је све већа потреба да што већи број људи достигне људско достојанство, примењујући грађанско правне уговоре који треба да регулишу све односе који настају и појављују се у друштву.

Кључне речи: Мир, људско достојанство, право, слобода, правда, друштво, грађанско-правни уговор.

Mane Narancic, PhD
University Nikola Tesla Faculty Constantinus the Great Nis

The Role and Place of Human Rights through Civil Legal Contracts in the State

Abstract: We are aware of the fact that there is no lasting peace in the country and that this is precisely why the normal functioning of the law is disrupted. If peace does not exist for a long period of time, there will be powerlessness and anarchy. In order to establish and maintain peace, coercion is needed to protect all basic social and legal values. However, sometimes it is enough that there is only the possibility of coercion to be applied, in order for the order to proceed normally, because "peace is a prerequisite for the realization of other values, while law and justice are the greatest good of peace". Human dignity represents a set of special characteristics of a person, mental and moral, that distinguish him as a human being. It is common to all people and provides the opportunity for all people to be equal and free. Human dignity spices up freedom as the mercy of justice and represents a sublime being. In addition to natural human dignity, which is equal for all people, there is also social dignity, which is not equal for all people. It is certain that not everyone has the same dignity, because not all people have the same social conditions, primarily material ones, which greatly contribute to the realization of the set conditions. With the development of productive forces, there was an increasing need for as many people as possible to achieve human dignity, applying civil legal contracts that should regulate all relationships that arise and appear in society. Material scarcity in many societies results in a partial or complete loss of human dignity, even to the extent of not being considered human.

Key words: Peace, human dignity, law, freedom, justice, society, civil-legal contract

*Доц. др. Мане Наранчић
Универзитет Никола Тесла, Факултет Константин Велики -Ниш,
судски вештак за графоскопију, налази у регистру судских вештака Министарства
Правде Републике Србије*

Значај владавине права кроз аспект породичних односа у развоју државе

Апстракт: Слобода представља неку врсту каузалитета, која није подређена емпиријским разлозима, већ се посматра као могуће радње и као појаве у чулном свету. Људи су између себе тако повезани, да могу да одговоре свим изазовима у циљу борбе за опстанак. Сви људи су повезани у један јединствени систем, који се зове држава, јер „човек не може познавати слободу, а да је не поседује: он мора бити слободан, да би био слободан, слобода није једноставно положај (стање) што га он има, него делатност које он прихваћа као самосвестан субјект”. Постављамо питање да ли слобода мора бити неограничена, или у тој слободи мора постојати неко ограничење, које сваки систем са собом носи? Сматрамо да уколико слобода човека, не угрожава друге људе, она мора бити апсолутна и неограничена, али ако та слобода угрожава права осталих људи, она се мора ограничити и ставити у један одређени однос, који ће заштитити, пре свега владавину права осталих људи у држави, јер „слобода човечанства састоји се у томе да се не повинује никаквом другом закону, доли оном којем сам ум даје своју сагласност”. Право на приватност даје могућност властима да региструју све податке које се тичу живота једне особе и да тим чином успоставе и надзиру све поступке, а да та особа уопште није свесна шта се заправо ради у циљу потпуног праћења и контроле сваке приватности. Породица је један од најважнијих стубова за чврст ослонац сваког човека. Одговорност према деци и правилан однос у породици, доприноси стабилној заједници, која ће у свакој ситуацији пружити преко потребну подршку, у најкритичнијем периоду живота сваког човека.

Кључне речи: Слобода, владавина права, држава, право на приватност, породица, одговорност, толеранција

Mane Narancic, PhD
University Nikola Tesla Faculty Constantinus the Great Nis

The Importance of the Rule of Law through the aspect of family relations in the development of the State

---

Abstract: Freedom represents a kind of causality, which is not subordinated to empirical reasons, but is seen as possible actions and as phenomena in the sensory world. People are so connected to each other that they can respond to all challenges in order to fight for survival. All people are connected in one unique system, which is called the state, because "man cannot know freedom without having it: he must be free, in order to be free, freedom is not simply a position (state) that he has, but an activity that he accepts as a self-aware subject". We ask the question whether freedom must be unlimited, or whether there must be some limitation in that freedom, which every system carries with it? We believe that if a person's freedom does not endanger other people, it must be absolute and unlimited, but if that freedom threatens the rights of other people, it must be limited and placed in a certain relationship, which will protect, first of all, the rule of law of other people in the state, because "humanity's freedom consists in not obeying any other law, except the one to which the mind itself gives its consent". The right to privacy gives the authorities the possibility to register all the data concerning a person's life and thereby to establish and monitor all procedures, without that person being aware of what is actually being done in order to fully monitor and control all privacy. The family is one of the most important pillars for the firm support of every person. Responsibility towards children and proper relationship in the family contributes to a stable community, which will provide much-needed support in every situation, in the most critical period of every person's life.

Key words: Freedom, rule of law, state, right to privacy, family, responsibility, tolerance

Prof. Dr. Sc. Marjan Gjurovski

Institute for Security, Defense and Peace at the Faculty of Philosophy, University "St. Cyril and Methodius" – Skopje

Prof. Dr. Sc. Trajan Gocevski

Retired Full Professor, Institute of Pedagogy at the Faculty of Philosophy in Skopje, University "St. Cyril and Methodius" – Skopje

Arrangement and institutional readiness of the national and integral security system of the Republic of North Macedonia for a successful response to future crises

Abstract: According to research and classification, the Republic of North Macedonia has gone through seven crisis situations since its independence. All of them, more or less, created conditions for the declaration of a state of emergency or martial law, but everything functioned as in crisis conditions, without declaring a state of emergency or military. An exception was the armed conflict in 2001, when there was an attempt to declare a state of war, and in 2020, when a state of crisis was first declared, then a state of emergency, then a state of crisis that lasts on part of the country's territory.

The lessons learned so far from the state of emergency speak of the constitutional and legal disorder of the crisis response system, state of emergency and martial law. At the same time, I have a partial approach to the organization of the system, and thus also a partial approach to dealing with threats and challenges, that is, the response to them. At the same time, we have inadequate coordination of the security community, unclear and ineffective organization of crisis management. Among other things, fragmentation of resources and inadequate reserves of key products is visible, which creates an unclear priority of the power holders. The previously mentioned elements create a picture of misuse of the state security services and the resources of the national security system for political purposes.

The paper, after the analysis, comes to the conclusion that it is necessary with a special law for a state of emergency, to regulate all the problems related to the state of emergency and martial law. This is also necessary because of some other situations in the country when you do not have functional institutions, as here in 2020. That is why the decisions to introduce a state of emergency by the President of the State, in that period, was the only legitimate act to overcome the blockade of the institutions, in conditions when the whole society, and especially the health and safety system, was needed to preserve the health of citizens and saving their lives. No less important was to create conditions for preserving the economy and avoiding wider social chaos.

Our national and strategic goal should be a constitutional and legal-normative arrangement and institutional readiness for a successful response to future crises as the most important response system to all types and sources of threats to territorial integrity and sovereignty, constitutional order, lives and citizens' properties, material goods, cultural goods, the historical heritage of the state, etc. That is why we first need a conceptual debate

on whether we retain the current concept-model of the National Security System - which is partial and lacks a point of unification and coordination of the security community.

It is necessary to approach the creation of a model of an integrated system for national security, which has a single point of unification of national security policies, a point from where the guidelines for the work of security structures are given, from where activities are coordinated and where resources will be united of all kinds. If a decision is made for an integrated model of a national security system, then a decision should be made where that point will be, the center, where the system will be unified. This will make the system much more efficient in responding to the increasing number of security challenges and risks.

Key words: national, integrated, crises, state of emergency, system, security

Lyuboslav Lyubenov, Vanya Panteleeva
University of Ruse "Angel Kanchev" Republic of Bulgaria

The issue of judicial control in the pre-trial proceedings of the Republic of Bulgaria

Abstract: In the present publication, are considered not all possible forms of judicial control in the pre-trial phase of the Bulgarian criminal process, but only one of them- the power of the court under Art. 243, paragraph 5 of the Criminal Procedure code. The issue of judicial control over the appeal of the decree terminating the pre-trial proceedings is relevant because the limits and content of the court's control power are not well described in the law. This is a serious problem, since the terminating of the preliminary proceedings by the prosecutor is a typical expression of the prosecutorial function, and the admission of judicial control over it is *de facto* an intervention of the court on the prosecutor's activity. In the light of this fundamental contradiction, the report examines both the correctness, expediency and effectiveness of the judicial control itself, as well as the compliance of para. 4, para. 5 and para. 6 of Art. 243 of the Criminal Procedure Code with the Constitution of the Republic of Bulgaria, with some of the basic principles of the Bulgarian criminal process and with the ECHR.

Key words: pre-trial proceedings, criminal procedure, human rights, ECHR

KremenaRayanova, KrasimirPantelev
University of Ruse "Angel Kanchev" Republic of Bulgaria

**PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS OF PARTICIPANTS IN
INTERNATIONAL CIVIL TRANSACTIONS.**

Abstract: The mutual influence of international and domestic legal systems on the creation of norms related to human rights has long become traditional. In the process of rule-making in this area, the "primacy" of the legislation of the states is manifested. Almost all the norms of international law that regulate human rights, as well as the definition of the basic list of rights and freedoms, are borrowed from the domestic law of states. The present report examines the property rights of participants in international civil transactions and their protection through various legal mechanisms.

Key words: international law, human rights protection, international contracts.

*Valcheva-Kumanova Elitsa
Gornychka Valeria
University of Ruse "Angel Kanchev" Republic of Bulgaria*

LEGAL FRAME OF PROTECTION AND INTEGRATION OF REFUGEES ACCORDING TO BULGARIAN LEGISLATION.

The report presents different aspects of the protection and integration of refugee children. Refugees, as vulnerable persons, enjoy special protection according to conventions in the field of humanitarian law. The protection and integration of refugees is based on standards established in sources of law in the relevant gradation – international sources of law, sources of law of the European Union and national normative acts. The legal regime for the protection of refugee children according to the national legislation of the Republic of Bulgaria is presented in various normative acts, which provide the institutional framework and resource provision for refugees' protection measures.

Keywords: migrants, refugees, humanitarian law, international protection.

Доц. д-р Јорданка Галева*
Правен факултет Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Рedefинирање на македонското право како резултат на надворешни влијанија и негова одржливост

Анстракт: Измената на знамето и името на Република Македонија кое се случи како резултат на надворешни влијанија (Република Грција и меѓународната заедница) и постојаните измени на уставот и законите кои произлегоа од одредбите на Времената спогодба од 1995 година, Преспанскиот договор од 2018 година (склучени помеѓу Македонија и Грција), Охридскиот рамковен договор од 2001 година (чии потписници меѓу другите се и двајца претставници од меѓународната заедница) и евентуалните идни измени како резултат на барањата од страна на Бугарија, го поставува прашањето: дали принципот на немешање во внатрешните работина една држава (еден од принципите на вестфалскиот суверенитет и на меѓународното право), се почитува, и дали редефинирањето на правото дава стабилност и верба во внатрешниот политички поредок на една држава, доколку постојано се менува. Во трудот е направена кратка анализа на измените кои ги претрпеа македонскиот устав и закони, а со цел да се види колку истите се одржливи.

Клучни зборови: Македонски устав, Времена спогодба, Преспански договор, Охридски Рамковен договор, мешање во внатрешни работи на државите, одржливост

Redefining Macedonian law as a result of external influences and its sustainability

Abstract: The change of the flag and the name of the Republic of Macedonia, as a result of external influences (the Republic of Greece and the International Community) and the constant changes to the Constitution and laws derived from the Interim Agreement of 1995, the Prespa Agreement of 2018 (concluded between Macedonia and Greece), the Ohrid Framework Agreement from 2001 (whose signatories include, among others, two representatives from the International Community) and the possible future changes as a result of Bulgaria's requests, raises the question: whether the principle of non-interference in the internal affairs of a state (one of the principles of Westphalian sovereignty and international law) is respected, and whether the redefinition of the law gives stability and faith in the internal political order of a state, if it keeps changing. In the paper, a brief analysis of the legislative changes is made, in order to see how sustainable they are.

Keywords: Macedonian constitution, the Interim Agreement, Prespa Agreement, Ohrid Framework Agreement, interference in internal affairs of states, sustainability

*Проф. д-р Александра Груевска Дракулевски
Редовен професор, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Правен факултет
„Јустинијан Први“ во Скопје, Институт за казнено право, Катедра за криминологија
и пениологија*

(ЗЛО)УПОТРЕБАТА НА СОВРЕМЕНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО ЗАТВОРИТЕ

Анстракт: Во трудот авторката се осврнува на прашањето на употребата односно на злоупотребата на современата технологија во затворите во светот и посебно во Република Северна Македонија (РСМ). Во текот на изминатите 20 години, начинот на кој комуницираме значително се промени. Технологиите како што се мобилните телефони, е-поштата и интернетот играат фундаментална улога во начинот на кој комуницираме, пристапуваме до информации и уредуваме многу аспекти од нашиот секојдневен живот. Од друга страна, многу затвореници сметаат дека ограничениот пристап до средствата за комуникација ги прави граѓани од втор ред во информатичката ера. Сепак, технологијата во затворите, исто така, бележи брз развој во последните години, па така, она што беше незамисливо пред неколку години (пристап до интернет на затворениците, е-здравје и е-учење за затворениците, видео-конференциски врски и сл.), сега полесно стануваат сè достапни во затворите.

Напредокот во технологијата, исто така, обезбеди нови начини за реализација на образовни програми за затворениците во казнено-поправните установи со цел намалување на рецидивизмот и остварување на успешна реинтеграција на затворениците во општеството. Но, главниот предизвик со кој се соочуваат затворите кога имплементираат нови технологии е безбедноста. Ова е основната причина поради која во најголемиот број пенитенцијарни системи е забранета или ограничена употребата на многу современи технологии вклучувајќи интернет, е-пошта и персонални компјутери. Друг значаен предизвик со кој се соочуваат затворите се трошоците поврзани со инсталацијата и одржувањето на новата технологија. А, да не го забораваме и мислењето на јавноста која го фаворизира пристапот „строго спрема криминалот и криминалците“.

Авторката заклучува дека употребата на современата технологија може да има многу придобивки за затворите, затворскиот персонал и затворениците, но, од друга страна носи бројни предизвици и ризици со кои мора да се справат пенитенцијарните системи во светот и во РСМ.

Клучни зборови: современа технологија, затвори, мобилни телефони, интернет, е-пошта, видео-конференциска врска.

Prof. Dr. Aleksandra Gruevska Drakulevski

*Professor, Ss. Cyril and Methodius University, Iustinianus Primus Law Faculty in Skopje,
Institute of Criminal Law, Department of Criminology and Penology.*

THE (MIS)USE OF MODERN TECHNOLOGY IN PRISONS

Abstract: In the paper, the author refers to the question of the use or misuse of modern technology in prisons around the world and especially in the Republic of North Macedonia (RSM). Over the past 20 years, the way we communicate has changed significantly. Technologies such as mobile phones, e-mail and the Internet play a fundamental role in the way we communicate, access information and manage many aspects of our daily lives. On the other hand, many prisoners feel that limited access to means of communication renders them as second-class citizens in the information era. However, technology in prisons has also seen rapid development in recent years, so what was unimaginable a few years ago (internet access for prisoners, e-health and e-learning for prisoners, video-conferencing, etc.), are now becoming more affordable in prisons.

Advances in technology also provide new ways to implement educational programs for prisoners in penal institutions with the aim of reducing recidivism and achieving successful reintegration of prisoners into society. However, the main challenge faced by the prisons implementing new technologies is security. This is the main reason why in the largest number of penitentiary systems the use of many modern technologies, including the Internet, e-mail and personal computers, is prohibited or limited. Another significant challenge to be faced is the costs associated with the installation and maintenance of the new technology. And, let's not forget the opinion of the public that favours the "tough on crime and criminals" approach.

The author concludes that the use of modern technology can have many advantages for prisons, prison staff and prisoners, but on the other hand, it brings numerous challenges and risks that penitentiary systems in the world and in RSM have to deal with.

Keywords: modern technology, prisons, mobile phones, internet, e-mail, video conferencing.

*Проф. Д-р Зоран Јовановски
Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“, Скопје
Проф.д-р Јадранка Денкова, Правен факултет, УГД-Штип*

Трансформација на глобализираните односи и нејзиното влијание врз дипломатијата

Анстракт: Дипломатијата во суштина е концепт кој се занимава со односите, но во денешно време главно се зема предвид ефективноста на дипломатијата. Забрзувањето на времето води кон забрзување на самата дипломатија. Сега се обидува да биде пофлексибилна и способна да воспостави краткорочни односи со други актери за да постигне одредена цел. Како и државите тие денес треба да бидат повнимателни прилагодливи на промените и пред се брзи за да можат да ги предвидат постапките на другите. Така во глобализираниот свет не се манифестира пропаста на дипломатијата туку нејзината важност во новиот мултилатерален контекст. Нејзината сила се покажува токму во нејзината способност да разбере да ги отстрани бариерите за меѓународната трговија и да им обезбеди на сите засегнати страни глобална и култивирана перспектива.

Клучни зборови: меѓународно право, меѓународни односи, дипломатија, меѓународни организации, глобализација.

Abstract: Diplomacy is essentially a concept that deals with relations, but nowadays the effectiveness of diplomacy is mainly taken into account. The acceleration of time leads to the acceleration of diplomacy itself. He is now trying to be more flexible and able to establish short-term relationships with other actors to achieve a certain goal. Like nations today, they need to be more vigilant, adaptable to change, and, above all, quick to anticipate the actions of others. Thus, in the globalized world, it is not the collapse of diplomacy that is manifested, but its importance in the new multilateral context. Its strength is demonstrated precisely in its ability to understand, remove barriers to international trade, and provide all stakeholders with a global and cultured perspective.

Keywords: international law, international relations, diplomacy, international organizations, globalization.

Uroš Zdravković, LL.D.
Assistant Professor, University of Niš, Law Faculty
Magdalena Krnjaić,
Master of Laws, PhD Candidate, University of Niš, Law Faculty

EU TRADE SANCTION AGAINST RUSSIA AND THEIR COMPLIANCE WITH THE INTERNATIONAL LAW

Abstract: From the 2014 to the end of 2022, the European Union (EU) has imposed several packages of trade sanctions against Russia. Those trade sanctions are the part of the overall political response of the EU towards Russia regarding the crisis in relations between Russia and Ukraine. The European Union has imposed a great number of import and export restrictions in trade relations with Russia. In addition, the EU decided to unilaterally suspend the most-favored nation treatment *via* Russia, which stems from the Russian membership in the World Trade Organization (WTO). According to the EU' argumentation, the restrictive measures are imposed on the basis of the GATT Article XXI– the norm that allows the WTO members to take any action which they consider necessary for the protection of their essential security interests. Therefore, we needed to analyze relevant WTO norms, as well as the practice of the WTO judicial bodies concerning clarification of those norms. On the basis of that research, we can conclude that the Russian-Ukraine war has caused deterioration in relations between Russia and the EU. This circumstance with no doubt has negative impact on the EU' security interest. Nevertheless, the deterioration in EU-Russia relations cannot be construed as emergency, nor can we determine that essential security interest of the EU needs to be protected. Hence, in the WTO law context, there is no legal ground for security exception and there is also no legitimacy for imposition of the EU trade sanctions against Russia.

Keywords: Trade Sanction, European Union, Russia, World Trade Organization, Security Exceptions.

*Др Урош Здравковић, доцент
Правни факултет Универзитета у Нишу
Магдалена Крњаић, адвокат, мастер правник
Докторанд на Правном факултету Универзитета у Нишу*

ПИТАЊЕ МЕЂУНАРОДНОПРАВНЕ САГЛАСНОСТИ ТРГОВИНСКИХ САНКЦИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРОТИВ РУСИЈЕ

Апстракт: Европска унија (даље и: ЕУ) је, почевши од 2014. године, и закључно са крајем 2022. године, увела неколико пакета трговинских санкција против Русије. Трговинске санкције су део свеобухватног политичког одговора ЕУ против Русије, у вези са кризом у односима између Русије и Украјине. Европска унија је увела велики број извозних и увозних рестрикција у трговинским односима са Русијом, а такође је у односу на Русију једнострано обуставила третман најповлашћеније нације који произилази из чланства у Светској трговинској организацији (СТО). Рестриктивне мере су, према аргументацији ЕУ, уведене на основу одредби члана XXI Општег споразума о царинама и трговини (*GATT*) - норме која дозвољава чланицама СТО да одступе од својих обавеза у ситуацијама када је угрожена њихова безбедност. У раду се анализирају одговарајуће одредбе СТО споразума које се тичу тзв. „безбедносних изузећа“, као и пракса судећих тела СТО у вези са разјашњавањем тих одредби. На основу те анализе, закључујемо да је руско-украјински сукоб проузроковао поремећај у односима између ЕУ и Русије и да та околност, као и рат који је у току, утичу на безбедност ЕУ. Међутим, поремећај односа између Русије и ЕУ се ипак не може сматрати критичним, нити се може сматрати да је угрожен било који витални безбедносни интерес ЕУ. Стога, не постоји основ за безбедносна изузећа, па самим тим ни оправдање за примену трговинских санкција ЕУ против Русије, у контексту права СТО.

Кључне речи: трговинске санкције, Европска унија, Русија, Светска трговинска организација, безбедносна изузећа.

Lidija Veleska, PhD

CONSTITUTIONAL COURT AS A FINAL ARBITER IN EUROPEAN UNION

Abstract: Drawing inspiration from the cultural, religious and humanist inheritance of Europe, from which have developed the universal values of the inviolable and inalienable rights of the human person, freedom, democracy, equality and the rule of law, Recalling the historic importance of the ending of the division of the European continent and the need to create firm bases for the construction of the future Europe,

CONFIRMING their attachment to the principles of liberty, democracy and respect for human rights and fundamental freedoms and of the rule of law,

CONFIRMING their attachment to fundamental social rights as defined in the European Social Charter signed at Turin on 18 October 1961 and in the 1989 Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers,

Key Words: Justice, law, arbitration, CILFIT - criteria

Д-р Лидија Велеска

УСТАВЕН СУД - КОНЕЧЕН АРБИТЕР ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Апстракт: Уставните судови ја црпат својата јурисдикција од Европскиот Устав или Уставен Договор како врвен надзорник во спроведувањето на правото во ЕУ. Договор кој ги заменува постоечките договори на Европската Унија

Црпи инспирација од културното, религиозното и хуманото наследство на Европа, од кои се развиле универзалните вредности на неприкосновените и неотуѓивите права на човекот: слободата, демократијата, еднаквоста и владеењето на правото.

Повикувајќи се на историската важност на завршувањето на поделбата на европскиот континент и потребата да се создадат цврсти основи за изградба на идната Европа,

Истовремено потврдувајќи ја нивната приврзаност кон принципите на слобода, демократија и почитување на човековите права и основни слободи и на владеењето на правото,

Конфирмативно посочувајќи ја нивната приврзаност со основните социјални права пропишани во Европската социјална повелба потпишана во Торино на 18 октомври 1961 година и во Повелбата на Заедницата за основните социјални права на работниците од 1989 година,

Григорије Брајковић
UniCredit Bank Србија а.д. Директор правног сектора

Однос између оснивача/акционара и менаџмента и савремени трендови у корпоративном управљању

Абстракт: Дебакл који су доживели Банка Силицијумске долине и њени акционари је веома добар пример иза питања односа између акционара и менаџмента. Медијско објашњење је једноставно, али са стране корпоративног управљања тек треба да се разуме како се то догодило. Како то да на једном високорегулисаном тржишту као што је банкарство акционари туже компанију и највише руководиоце оптужујући их за превару? Шта је пошло по злу у односу између акционара и менаџера? Ко су протагонисти или креатори стратегије у мултинационалним компанијама са великим бројем акционара?

Ово отвара дилему да ли је модел корпоративног управљања за који знамо застарео или је тачан преформулисани Лајбницов оптимистички цитат да је садашњи модел најбољи од свих могућих модела које можемо имати? Које су нове идеје у области корпоративног управљања, улоге акционара, менаџера?

Можемо видети да је закључак ове дискусије да традиционални приступи корпоративном управљању не одговарају изазовима нашег времена, имајући у виду да су решења корпоративног управљања дефинисана само да се баве односима у организацији занемарујући активности које директно укључују већи број спољних протагониста. Савремени системи корпоративног управљања ово морају узети у обзир као и огромну количину информација и директне и индиректне утицаје и последице корпоративних одлука које нису нужно у искључивом интересу акционара или менаџера.

У овом раду покушаћемо да елаборирамо све ове трендове у корпоративном управљању, посебно из угла корпоративних превара у различитим јурисдикцијама.

GRIGORIE BRAJKOVIC
UniCredit Bank Serbia JSC, Head of Legal

Relation between founders/shareholders and management and contemporary trends in corporate governance

ABSTRACT: Debacle that Silicon Valley Bank and its shareholders experienced is very good example behind the question of relation between shareholders and management. Media explanation is simple but from corporate governance side it is still to be understood how this happened. How come that in one overregulated market such as banking shareholders are suing the company and top executives accusing them for fraud? What went wrong in the relation between shareholders and managers? Who are the protagonists or creators of strategy in the multinational companies with high numbers of shareholders?

This opens a dilemma whether model of corporate governance that we know is obsolete or it is to rephrase the Leibniz optimistic quote that current model is the best out of possible models that we can have? What are new ideas in area of corporate governance, role of shareholders, managers?

We can see that conclusion of this discussion is often that traditional approaches to corporate governance do not meet the challenges of our time having in mind that the corporate governance solutions are defined only to address relations within organization ignoring activities that directly involve a number of stakeholders outside. Contemporary corporate governance setup must take this in to consideration a huge amount of information and direct and indirect influences and impacts of the management decisions which do not necessarily are in the sole interests of shareholders or managers.

In this paper we will try to elaborate trends in corporate governance especially from the angle of corporate fraud in various jurisdictions.

*Проф. др Љубица Николић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

Савремене финансијске технологије и традиционално банкарство **

Апстракт: Термин финансијска технологија потиче од речи, финансије и технологија (Finance and Technology-Fintech). Финансијска технологија се односи на софтвере, мобилне апликације и друге технологије створене за побољшање финансијских услуга (од једноставних апликација за плаћања са мобилних уређаја до сложених блокчеин мрежа које садрже шифроване трансакције). Последњих година, традиционално банкарство суочено је са неминовности примене технолошких иновација, у исто време изложено је конкуренцији нових fintech сектора. Читаву историју банкарства прате технолошке иновације. Предмет наше пажње јесу финансијске технологије које су од 2008. године, од глобалне финансијске кризе, револуционирале свет финансија. Ова криза показала је да ризично пословање појединих финансијских институција може угрозити стабилност националног и глобалног финансијског система. Губитак поверења у традиционално банкарство олакшало је експанзију нових пословних и финансијских модела. Савремене технологије суштински су измениле традиционални финансијски сектор, како за појединце тако и за компаније. Начин рада традиционалних финансијских институција је промењен, неке од њих су престале да постоје, оне које су опстале добиле су снажне конкуренте у новонасталим децентрализованим финансијским секторима. Свака криза показује слабости постојећег система и генерише нове могућности. Како ће финансије изгледати у будућности, зависи од иновирања и поверења у традиционалне и децентрализоване финансијске системе. Савремене технологије не доводе у питање потребу за банкарством, оне мењају традиционалне банкарске системе и стварају нове. Другим речима, нове финансијске технологије створиле су окружење у којем банке нису више једине које нуде финансијске услуге. Као одговор неодрживости досадашњег банкарског система, приступило се његовој трансформацији применом технолошких иновација. Конкуренција између банака, за привлачење клијената новим дигиталним услугама, уз враћање изгубљеног поверења у банкарски систем, данас укључује и надметање банака са новим fintech компанијама (пословање које користи технологију за модификовање, побољшање и аутоматизацију финансијских услуга - мобилно банкарство, реер-to-реер услуге плаћања, аутоматизоване платформе за трговање).

Кључне речи: финансијске технологије, традиционално банкарство, fintech компаније, предности, изазови.

*Prof. Ljubica Nikolić, LL.D.,
Full Professor, Faculty of Law, University of Niš*

Modern financial technologies and traditional banking

Abstract: The term financial technology comes from the words, finance and technology (Fintech). Financial technology refers to software, mobile applications and other technologies created to improve financial services (from simple mobile payment applications to complex blockchain networks containing encrypted transactions). In recent years, traditional banking has been faced with the inevitability of applying technological innovations, at the same time it is exposed to competition from new fintech sectors. The entire history of banking has been accompanied by technological innovations. The subject of our attention are financial technologies that have revolutionized the world of finance since 2008, since the global financial crisis. This crisis has shown that the risky operations of certain financial institutions can threaten the stability of the national and global financial system. The loss of trust in traditional banking facilitated the expansion of new business and financial models. Modern technologies have fundamentally changed the traditional financial sector, both for individuals and companies. The way of working of traditional financial institutions has changed, some of them have ceased to exist, those that have survived have received strong competitors in the newly emerging decentralized financial sectors. Every crisis shows the weaknesses of the existing system and generates new opportunities. What finance will look like in the future depends on innovation and trust in traditional and decentralized financial systems. Modern technologies do not question the need for banking, they change traditional banking systems and create new ones. In other words, new financial technologies have created an environment where banks are no longer the only providers of financial services. As a response to the unsustainability of the current banking system, its transformation was undertaken through the application of technological innovations. The competition between banks, to attract clients with new digital services, while restoring the lost trust in the banking system, today also includes the competition of banks with new fintech companies (businesses that use technology to modify, improve and automate financial services - mobile banking, peer-to-peer payment services, automated trading platforms).

Keywords: financial technologies, traditional banking, fintech companies, advantages, challenges.

Др Јелена Паповић Миладиновић

Заменица јавног тужиоца у Вишем јавном тужилаштву у Нишу посебном одељењу за сузбијање корупције

Проф. Др Дарко Димовски

Редовни професор, Правни факултет Универзитета у Нишу

Правосудни истраживачки центар

УДАРНЕ ГРУПЕ - ПРАКТИЧНИ ЗНАЧАЈ И МОГУЋА УНАПРЕЂЕЊА ЗАКОНСКЕ РЕГУЛАТИВЕ

Апстракт: Борба против корупције и организованог криминалитета представља један од највећих изазова у савременим правним системима. Ради ефикасног поступања у овој области неопходно је успостављање специјализованих државних органа, који се баве само откривањем, кривичним гоњењем и суђењем ових кривичних дела. Из ових разлога од 01. марта 2018. године примењује се Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, који предвиђа посебне државне органе надлежне за поступање у овој области. Исти закон прописује и могућност шире сарадње различитих институција с циљем сузбијања ових кривичних дела кроз могућност формирања ударних група. Овакав вид поступања требао би да допринесе лакшем и бржем процесуирању комплексних кривичних дела из области корупције и организованог криминалитета. Такође, рад у ударним групама пружа могућност проактивног деловања, те праћења извршења кривичног дела ради лакшег прикупљања свих неопходних доказа и откривања свих лица која су укључена у извршење кривичног дела. У раду ће бити представљени услови за оснивање ударних група, те начин њихове организације и рада. Посебна пажња биће посвећена резултатима рада ударних група у Посебном одељењу за сузбијање корупције Вишег јавног тужилаштва у Нишу. На крају рада биће анализирана тренутна законска решења у овој области, посебно околност да Законик о кривичном поступку не познаје овакав облик прикупљања доказа, са указивањем на потребу да се постојећа законска и подзаконска решења у овој области унапреде.

Кључне речи: ударене групе, тужилаштво, полиција, корупција, сарадња

Jelena Papović Miladinović, Phd
Deputy public prosecutor in the Higher Public Prosecutor's Office in Niš, Special department
for combating corruption
Prof. dr Darko Dimovski
full professor, Faculty of Law, University of Niš, Judicial Research Center

STRIKE GROUPS - PRACTICAL SIGNIFICANCE AND POSSIBLE IMPROVEMENTS OF LEGAL REGULATIONS

Abstract: The fight against corruption and organized crime is one of the biggest challenges in modern legal systems. For the sake of effective action in this area, it is necessary to establish specialized state bodies, which deal only with detection, prosecution and trial of these criminal acts. For these reasons, as of March 1, 2018, the Law on the Organization and Competence of State Bodies in Suppression of Organized Crime, Terrorism and Corruption, which foresees special state bodies responsible for action in this area, has been applied. The same law prescribes the possibility of wider cooperation of different institutions with the aim of suppressing these crimes through the possibility of forming strike groups. This type of procedure should contribute to the easier and faster processing of complex crimes in the field of corruption and organized crime. Also, work in strike groups provides the possibility of proactive action and monitoring the execution of a criminal offense in order to facilitate the collection of all necessary evidence and the discovery of all persons involved in the execution of a criminal offense. The paper will present the conditions for the establishment of strike groups, as well as the manner of their organization and work. Special attention will be paid to the results of the work of the strike groups in the Special Department for Combating Corruption of the Higher Public Prosecutor's Office in Nis. At the end of the paper, the current legal solutions in this area will be analyzed, especially the circumstance that the Code of Criminal Procedure does not recognize this form of evidence collection, with an indication of the need to improve the existing legal and by-law solutions in this area.

Key words: hit groups, prosecution, police, corruption, cooperation

Marko Krtolica, PhD

Assistant Professor at the Faculty of Law “Iustinianus Primus” – Skopje

ELECTIONS DURING A PANDEMIC: EXPERIENCES AND CHALLENGES

Abstract: The Covid-19 pandemic overnight led to changes in our everyday life that we could not even imagine before. Life during a pandemic has become filled with fear, sirens, health measures and state of emergencies. The new normal has led to a number of changes that have unquestionably tested the functioning of democratic processes in many countries in Europe. In that direction, the Covid-19 pandemic has led to a number of challenges in the organization of electoral processes in Europe. Free and fair elections, organized periodically on the basis of direct, secret, equal and universal suffrage are one of the main pillars of every democratic society. That is why European societies had to find a way how elections will be organized during the Covid-19 pandemic. At the beginning of the Covid-19 pandemic, several elections were postponed, but soon the European states made changes to their electoral laws in order to provide electoral authorities with flexibility over the organization of the elections. Thus, many countries in Europe decided to allow postal voting, early voting, proxy voting, home and institutional based voting by mobile ballot box, as well as, specially organized Covid-19 polling stations. Although the health situation was very difficult and complicated, such flexible solutions contributed to the organization of all electoral processes during 2020 and 2021. In this regard, the aim of the paper will be to analyze the decisions and changes taken during Covid-19 in regards to the organization of elections in Europe, as well as the impact of Covid-19 on the voter turnout and overall outcome of the held elections.

Key words: politics, political system, democracy, elections, voting rights, Covid-19.

*Д-р Марко Кртолица
Доцент на Правниот факултет „Јустинијан Први” - Скопје*

ИЗБОРИ ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА: ИСКУСТВА И ПРЕДИЗВИЦИ

Апстракт: Ковид-19 пандемијата преку ноќ доведе до промени во нашето секојдневие кои претходно не можевме ниту да ги замислиме. Животот за време на пандемија стана исполнет со страв, сирени, здравствени мерки и вонредни состојби. Новото нормално доведе до голем број промени кои без никаква дилема на тест го ставија функционирањето на демократските процеси во голем број држави во Европа. Во таа насока, Ковид-19 пандемијата доведе до голем број предизвици при организирањето на изборните процесиво Европа. Периодичното организирање на слободни и фер избори со примена на општо, еднакво, тајно и директно избирачко право претставува еден од главните столбови на секое демократско општество. Токму затоа европските општества мораа брзо да најдат модус како изборите ќе бидат организирани за време на Ковид 19 пандемијата. На почетокот на Ковид-19 пандемијата дел од изборите беа одложени, но набрзо европските држави направија измени на нивните изборни закони со целна изборните органи да им овозможат флексибилност во спроведувањето на изборите. Така, многу земји во Европа одлучија да дозволат гласање по пошта, предвремено гласање, гласање во име на друг, домашно и институционално гласање со мобилна гласачка кутија, како и специјални Ковид-19 гласачки изборни места. Иако здравствената состојба беше многу тешка и комплицирана, сепак ваквата флексибилност и решенија придонесоа сите изборни процеси во текот на 2020 и 2021 година да се спроведат. Во таа насока, целта на трудот ќе биде да ги анализира донесените одлуки и промени во однос на организацијата на изборите во Европа за време на Ковид-19 пандемијата, како и влијанието на Ковид-19 пандемијата врз излезноста и севкупниот исход на одржаните избори.

Клучни зборови: политика, политички систем.

ГРАЃАНСКА ОДГОВОРНОСТ ЗА НАВРЕДА И КЛЕВЕТА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Анстракт: Граѓанската одговорност за штета предизвикана поради повреда на честа и угледот на физичките и правните лица во Република Северна Македонија е уредена со Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета. Повредата на честа и угледот на физичките и правните лица е тесно поврзана со повредата на едно од темелните права на кои почива уставниот поредок на Република Северна Македонија, а тоа е правото на слобода на изразување и јавно информирање. Суштината на ова право се изразува преку слободата на говорот и јавното настапување која мора да се разгледува во корелација со другите слободи и права со кои може да дојде во судир особено кога се во прашање различните појавни облици на говорот на омраза (слобода на здружување, слобода на мислење, гаранција на приватноста, гаранција на угледот и достоинството).

Целта на овој научен труд е да укаже на механизмите за заштита и надомест на штета предизвикана поради повреда на честа и угледот на физичките и правните лица во Република Северна Македонија преку поведување на постапка за утврдување на одговорност и надомест на штета пред домашните судови, како и од аспект на примена и хармонизација на одредбите на Европската конвенција за човекови права со домашното право и судската пракса на Европскиот суд за човекови права.

Клучни зборови: навреда, клевета, граѓанска одговорност, европско законодавство, Република Северна Македонија

CIVIL LIABILITY FOR INSULT AND DEFAMATION IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Abstract: Civil liability for damage caused due to injury to the honor and reputation of individuals and legal entities in the Republic of North Macedonia is governed by the Law on Civil Liability for Insult and Defamation. The violation of the honor and reputation of individuals and legal entities is closely related to the violation of one of the fundamental rights on which the constitutional order of the Republic of North Macedonia rests, namely the right to freedom of expression and public information. The essence of this right is expressed through the freedom of speech and public performance, which must be considered in correlation with other freedoms and rights with which it may come into conflict, especially when it comes to the various manifest forms of hate speech (freedom of association, freedom of opinion, guarantee of privacy, guarantee of reputation and dignity).

The purpose of this scientific paper is to point out the mechanisms for protection and compensation of damage caused due to injury to the honor and reputation of physical and legal entities in the Republic of North Macedonia by initiating a procedure for determining responsibility and compensation for damage before the domestic courts, as well as from the aspect of application and harmonization of the provisions of the European Convention on Human Rights with domestic law and the jurisprudence of the European Court of Human Rights.

Key words: insult, defamation, civil liability, European legislation, Republic of North Macedonia

*Milica Sutova, Ph.D., Associate Professor
Faculty of Law, Goce Delcev University,
Štip North Macedonia*

Criteria for determining well-known trademarks and their application in court proceedings in case of infringement

Abstract: In modern business conditions, under the influence of the process of globalization, the information revolution, and the concentration of capital in capital companies around the world, well-known trademarks have become a brand that has greatly contributed to the increase of companies' profits.

The author first makes a distinction between trademarks vis a vis well-known trademarks. Through the analysis of well-known trademarks, indicates the departure from the classical conception of the legal protection of signs with trademarks in case of infringement. Furthermore, it examines the new legal rules through the prism of judicial practice, both in relation to the national legal framework and in relation to their relationship with comparative legislation.

This is in order to expand the treatment of legal protection, to provide greater legal certainty to the holder of the right on the one hand, and to protect consumers on the other hand.

Kew words: well-known trademarks, bad fair, legal protection, unfair competition

Енвер Салихи, докторант

Правни аспекти на дигитализирање на јавната администрација во РСМ- студија на случај: Агенција за катастар на недвижности

Абстракт: Дигитализацијата е алатка со која се подобрува квалитетот и брзината на услугите на граѓаните со воведување на информациско-комуникациските технологии. Потребите од овој процес се позирани поради брзиот развој на интернет технологијата која ги олесни многу процеси при работа на државните институции како и на граѓаните им овозможи полесен пристап до услугите. Како главна цел на овој труд е да се утврди позитивно-правно уредување на процесот на дигитализација и теоретските ставови на одредени автори по оваа прашање како и конкретно истражување на процесот на дигитализација при Агенција за катастар на недвижности на РСМ. Преку овој труд се обидуваме да покажеме и поимно определување на значењето на дигитализацијата, институции кои се опфатени во овој процес, препораки при спроведување на дигитализацијата како и непосредните придобивки кои непосредно ги чувствуваат граѓаните .

Клучни зборови: дигитална трансформација, Е-Влада, дигитални услуги, е-кат.

Enver Salih, PhD candidate

**Legal aspects of digitalization of public administration in RNM – case study:
Real Estate Cadastre Agency**

Abstract: Digitalization has and continues to improve the quality and speed of citizen services. However, the transformation towards fully digital delivery of services is a complex process, especially from the aspect of legal regulation, which in the Republic of North Macedonia needs to be harmonized with EU law, since it is a candidate country for EU membership since 2005.

The main goal of the paper will be to thematize the main problems in the digital transformation of public institutions from the aspect of current positive law and in the context of the strategy of the Government of RNM for digital transformation.

A case study will be the Real Estate Cadastre Agency, where a normative analysis of digitization will be performed at a micro level in a certain time interval. Doctrinal recommendations and comparative good practices in the region and the EU will also be presented in the paper.

Keywords: digital transformation, E-Government, digital services, E-Cad.

*Prof. dr Vanda Božić, vanredni profesor
Znanstveni suradnik Sveučilišta u Zagrebu*

DJECA MIGRANATA BEZ PRATNJE KAO POTENCIJALNE ŽRTVE KAZNENOG DJELA TRGOVANJA LJUDIMA

Apstrakt: Rad je posvećen kaznenopravnoj zaštiti djece migranata bez pratnje na području Republike Hrvatske. Prema Konvenciji Ujedinjenih naroda dijete je svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, iako se definicija djeteta u pogledu starosne dobi razlikuje kako u međunarodnom pravu tako i unutar samog nacionalnog pravdržava. Pojam djeteta bez pratnje podrazumijeva djete koje ima državljanstvo treće države ili osobu koja je mlađa od osamnaest godina, a nalazi se na području Republike Hrvatske bez pratnje odrasle osobe koja je po zakonu za njega odgovorna, shodno Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. Djeca bez pratnje u tuđoj državi potpuno su nezaštićena, suočena s mnogo strahova i vrlo često prepuštena i izložena različitim rizicima i oblicima iskorištavanja. Djeca migranata bez pratnje vrlo su rizična kategorija da postanu žrtve kaznenog djela trgovanja ljudima. U Republici Hrvatskoj je posljednja dva desetljeća evidentiran dosta visok broj djece bez pratnje, međutim s obzirom da je Republika Hrvatska tranzitna zemlja, djeca bez pratnje tu se ne zadržavaju pretjerano dugo. U prvom dijelu rada ukazano je na najznačajnije međunarodne izvore i dokumente Europske unije za zaštitu djece. U drugom dijelu rada naveden je i analiziran nacionalni pravni okvir trgovanja ljudima, maloljetnicima i djecom u kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske. Središnji dio rada obuhvaća analiziranje i kretanja djece migranata bez pratnje kao i pojavni oblici eksploatacije maloljetnika. Ukazano je na namjere za suzbijanje trgovanja maloljetnim osobama i zaštitu maloljetnih žrtava. Zaključno razmatranje sadržuje predložene *lege ferenda* ciljeve i napredne zakonske okvire Republike Hrvatske kao i preporuke za unaprjeđenje zaštite djece migranata i maloljetnih žrtava trgovanja ljudima.

Ključne riječi: trgovanje ljudima, maloljetnici, djeca bez pratnje, migranti, kaznenopravna zaštita žrtava.

*Prof. dr Vanda Božić, associate professor
Research associate, University of Zagreb*

UNACCOMPANIED MIGRANT CHILDREN AS POTENTIAL VICTIMS OF THE CRIMINAL OFFENSE OF HUMAN TRAFFICKING

Abstract: The paper is dedicated to the criminal protection of unaccompanied migrant children in the territory of the Republic of Croatia. According to the United Nations Convention, a child is any human being who has not reached the age of eighteen, although the definition of a child in terms of age varies both in international law and within the national law of countries. The term unaccompanied child means a child who has the citizenship of a third country or a person who is under the age of eighteen and is in the territory of the Republic of Croatia unaccompanied by an adult who is legally responsible for him, in accordance with the Act on International and Temporary Protection. Unaccompanied children in a foreign country are completely unprotected, facing many fears and very often abandoned and exposed to various risks and forms of exploitation. Unaccompanied migrant children are a very high-risk category of becoming victims of the criminal offense of human trafficking. A fairly high number of unaccompanied children have been recorded in the Republic of Croatia over the last two decades, however, considering that the Republic of Croatia is a transit country, unaccompanied children do not stay there for too long. In the first part of the paper, the most important international sources and documents of the European Union for the protection of children were pointed out. In the second part of the paper, the national legal framework for trafficking in human beings, minors and children in the criminal legislation of the Republic of Croatia is listed and analyzed. The central part of the paper includes an analysis of the condition and movement of unaccompanied migrant children as well as the forms of exploitation of minors. Measures to combat trafficking in minors and protection of minor victims were pointed out. The concluding considerations contain individual proposals *de lege ferenda* with the aim of improving the legal framework of the Republic of Croatia, as well as recommendations for improving the protection of migrant children and minor victims of human trafficking.

Keywords: human trafficking, minors, unaccompanied children, migrants, criminal protection of victims.

*Prof. Ivan Rushev, PhD, DSc. DrHabil,
Law Faculty, Sofia University „St. Kliment Ohridski“
Corresponding Member of Bulgarian Academy of Sciences*

Problems of the Prohibition under Bulgarian Law

Abstract: This report presents current issues related to the placement of persons under prohibition under Bulgarian law. Special consideration is given to Article 12 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its translation options. It should be noted that the same text refers to equality before the law, not equality. The use of the term 'self-determination', 'independent decision-making' compared to 'supported decision-making' is examined. The issue of determining appropriate support measures depending on the degree of involvement of individuals is also considered. An attitude was taken according to the draft law on natural persons and support measures. Emphasis is placed on the figure of incapacity, on prohibition as a measure of protection, legal coercion or sanction.

Decision No. 12/2014 of the Constitutional Court in Constitutional Case No. 10/2014 was discussed, rejecting the request to establish the unconstitutionality of Article 5, para 1 with regard to the words "under prohibition and become incapacitated" and Article 5, para 3 of the Law on Persons and the Family.

Keywords: convention, prohibition, legal capacity, incapacity, support measures, protection, coercion, sanction

проф. ИВАН РУСЧЕВ, д.ю.н.

Юридически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Член-кореспондент на БАН

ПРОБЛЕМИ НА ЗАПРЕЩЕНИЕТО СПОРЕД БЪЛГАРСКОТО ПРАВО

Резюме: Настоящият доклад поставя актуални въпроси, свързани с поставяне на лицата под запрещение по българското право. Разглежда се специално чл.12 от Конвенцията за правата на хората с увреждания, и неговите варианти на превод. Обръща се внимание, че същият текст има предвид равнопоставеност пред закона, а не равенство. Разглежда се използването на израза „самостоятелно упражняване на права“, „самостоятелно вземане на решение“ , сравнено с „подкрепено вземане на решение“. Също е разгледан въпроса за определяне на подходящи мерки за подкрепа в зависимост от степента на засягане на лицата. Взето е отношение по проектозакона за физическите лица и мерките за подкрепа., Акцентира се върху фигурата на недееспособността, върху запрещението като мярка за защита, правна принуда или санкция.

Обсъдено е Решение № 12/2014 г. на Конституционния съд по к. д. № 10/2014 г. , с което се отхвърля искането за установяване на противоконституционност на чл. 5, ал. 1 по отношение на думите „се поставят под пълно запрещение и стават недееспособни“ и на чл. 5, ал. 3 от Закона за лицата и семейството.

Ключови думи: Конвенция, запрещение, дееспособност, недееспособност, мерки за подкрепа, защита, принуда, санкция.

Raya Georgieva Mateva
PhD student in the Department of Legal Sciences,
Faculty of Law, Varna Free University "Chernorizets Hrabar"

HISTORICAL DEVELOPMENT, SOCIAL AND LEGAL NATURE OF THE LIFETIME MAINTENANCE CONTRACT

Abstract: This report examines one of the so-called unnamed treaties (*pacta innominatae*). This term refers to unsettled (not mentioned at all or only mentioned) contracts derived from the principle of contractual autonomy - Article 9 of the Law on Obligations and Contracts. Pays attention to the issues related to its origin, as well as the reasons for its conclusion arising from social, health and household necessity.

Issues related to the relations between the parties to the lifetime maintenance contract are touched upon, with purely contractual ones on one side, and those with predominantly moral, moral and ethical elements on the other, which is why they are likened to family law relations. Therefore, the rights and obligations of the parties to the contract, arising from these relations, are property in one part, and in the other have a marked moral and personal character.

Keywords: contract, lifetime maintenance contract, bond and moral relations, property and moral character

Рая Георгиева Матева
Докторант в Катедрата по правни науки,
Юридически факултет, Варненски свободен университет "Черноризец Храбър"

ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ, СОЦИАЛНА И ПРАВНА СЪЩНОСТ НА ДОГОВОРА ЗА ИЗДРЪЖКА И ГЛЕДАНЕ

Резюме: Настоящият доклад разглежда един отг.нар. ненаименовани договори (*pacta innominatae*). С този термин се означават неуредените (въобще неспоменати или само споменати) в законодателството договори, извеждани от принципа на договорната автономия – чл. 9 Закона за задълженията и договорите. Обръща внимание на въпросите, свързани с възникването му, както и причините за сключването му породени от социално-здравно-битова необходимост.

Засягат се въпроси, свързани с отношенията между страните по договора за издръжка и гледане, като от едната страна се поставят чисто облигационните, а от друга – тези с преобладаващо морално, нравствено-етични елементи, поради което се оприличават на семейноправните отношения. Поради това правата и задълженията на страните по договора, възникващи от тези отношения, са имуществвени в едната си част, а в другата имат подчертан нравствен и личен характер.

Ключови думи: договор, издръжка и гледане, облигационни и морални отношения, имуществвен и нравствен характер.

*Mihail Malchev, PhD and Associate Professor of Law
Judge at the Sofia City Court, Republic of Bulgaria
Faculty of Law of the University of Rousse "Angel Kanchev"*

The practical dysfunctionality of the legal system of wardship and guardianship in the Family Code of the Republic of Bulgaria

Abstract: The wardship and guardianship authority under Art. 154 of the Family Code of the Republic of Bulgaria (FC), namely the mayor of the municipality or an official designated by him, is competent: to establish a wardship, respectively guardianship in respect of incapacitated, respectively limitedly capable persons, under the conditions and according to the procedure of Art. 153 and Art. 155 FC; to introduce changes in the composition of the board of trustees, respectively in the person of the trustee, as required by the interests of these persons, in accordance with Art. 160 FC; to take the security measures under Art. 159 FC for the protection of the personal and property interests of the incapacitated person: to provide assistance for the activities of the guardian council, respectively the guardian under Art. 162 SC; to carry out supervisory functions over their overall activity (on the basis of an argument from Article 170 of the Civil Code). The general purpose of the acts of the authority under Art. 154 of the Civil Code is to best protect the person and property of the incapacitated or limitedly capable person (argument from art. 156, para. 1, art. 159, para. 1, art. 160, para. 1, art. 165, para. 1, Article 166, Paragraph 1 and others of the Civil Code). For the achievement of these goals, the legislator has provided a legal possibility in Art. 161 of the Civil Code for any interested person and for the prosecutor, and for the "Social Assistance" Directorate only in the cases of established wardship or guardianship in relation to persons who have not reached the age of majority, to appeal the actions and inactions of the guardianship and guardianship body, and not only when the same are illegal, but also when they are not in the interest of the incapacitated person. The review of the judicial practice under the application of Article 161 of the Family Code will answer the question whether the legal framework of the listed hypotheses ensures the effective protection and exercise of the rights of the persons placed under wardship and guardianship.

Key words: wardship, guardianship, legal framework, case law, proposals de lege ferenda.

*Михаил Малчев, вонреден професор
на Правниот факултет при Универзитетот Ангел Кнчев Русе
Судија во Градски Софиски Суд Република Бугарија*

Практическата нефункционалност на правната уредба на настойничеството и попечителството в Семейниот кодекс на Република Бугарија

Анстракт: Органът по настойничеството и по попечителството по чл. 154 от Семейниот кодекс на Република Бугарија (СК), а именно кметът на общината или определено от него длъжностно лице, е компетентен: да учредява настойничество, респективно попечителство по отношение на недееспособни, респективно ограничено дееспособни лица, при условията и по реда на чл. 153 и чл. 155 СК; да внася налагащите се от интереса на тези лица промени в състава на настойническият съвет, респективно в личността на попечителя по реда на чл. 160 СК; да предприема охранителните мерки по чл. 159 СК за опазване на личните и имуществени интереси на недееспособния: да дава съдействие за дейността на настойническият съвет, респективно на попечителя по чл. 162 СК; да осъществява надзорни функции върху цялостната им дейност (по аргумент от чл. 170 СК). Общата цел на актовете на органа по чл. 154 СК е да бъдат опазени най-добре личността и имуществото на недееспособния или ограничено дееспособния (аргумент от чл. 156, ал. 1, чл. 159, ал. 1, чл. 160, ал. 1, чл. 165, ал. 1, чл. 166, ал. 1 и други от СК). За постигането на тези цели законодателят е предвидил правна възможност в чл. 161 СК за всяко заинтересовано лице и за прокурора, а за дирекция „Социално подпомагане“ само в случаите на учредено настойничество или попечителство по отношение на ненавършили пълнолетие лица, да обжалват действията и бездействията на органа по настойничеството и по попечителството, при това не само когато същите са незаконосъобразни, но и когато не са в интерес на недееспособния. Прегледът на съдебната практика по приложението на чл. 161 Семейниот кодекс ще отговори на въпроса дали правната уредба на изброените хипотези осигурява ефективната защита и упражняване на правата на лицата, поставените под настойничество и попечителство.

Ключови думи: настойничество, попечителство, правна уредба, съдебна практика, предложения de lege ferenda.

Др Александра Павићевић
Доцент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ НАЛАЗОМ СКРИВЕНОГ БЛАГА У СРПСКОМ И УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Апстракт: Предмет рада представља упоредноправна анализа специфичног оригиналног начина стицања својине – налазом скривеног блага (тзв. сокровишта) у домаћем и упоредном праву. Овај институт у српском позитивном праву није нормиран, а постојећу правну празнину домаћи судови врло неуједначено попуњавају, што условљава драстично различите правне исходе, чиме се повређује не само појединачни, већ и општи интерес, а то је правна сигурност. Аутор у раду разматра елементе појма скривеног блага, разграничавајући га од сродних института (обична сакривена ствар, дерелинквирана ствар, туђа изгубљена ствар и културно добро). Предмет вредносне оцене су различите облигационоправне и стварноправне последице факта налаза скривеног блага у појединим регулативама, а то су: - налазачка награда и накнада трошкова налаза; и – стицање јавне или приватне својине на нађеном благу (од стране државе/налазача и власника ствари у којој је благо нађено). Аутор критички оцењује различите доктринарне предлоге за попуњавање постојеће правне празнине у позитивном српском праву; формулише сопствене предлоге за решење ове проблематике *de lege lata* и *de lege ferenda* уз адекватну аргументацију. Аутор закључује да правни епилог, у коме је априори фаворизована државна својина, а без гаранције налазачке награде у адекватном износу - дестимулативно утиче на налазаче да пријављују нађено благо које је неретко велике вредности и од друштвеног значаја.

Кључне речи: скривено благо; драгоцене покретне ствари; стицање својине налазом; налазачка награда.

*Aleksandra Pavićević Ph.D.,
Assistant Professor, Law Faculty, University of Kragujevac*

ACQUISITION OF PROPERTY BY FINDING TREASURE TROVE IN SERBIAN AND COMPARATIVE LAW

Summary: *The subject of the work is a comparative legal analysis of the specific way of acquiring property ex lege - by finding treasure trove (hidden treasure) in domestic and comparative law. This institute is not regulated by positive Serbian law, and the existing legal gap is unevenly filled by the domestic courts, which leads to drastically different legal outcomes, which harms the individual, but also the general interest, legal certainty. In the paper, the author discusses the elements of the concept of treasure trove, distinguishing it from related institutes (ordinary hidden thing, abandoned thing, someone else's lost thing and cultural property). The subject of the valuation are the various obligations and real legal consequences of the fact of finding a hidden treasure in certain regulations, namely: - finder's reward and compensation for the costs of the finding; and - acquisition of public or private ownership of the found treasure (by the state/finder and owner of the thing in which the treasure was found). The author critically evaluates various doctrinal proposals for filling the existing legal gap in positive Serbian law; formulates its own proposals for the solution of this problem de lege lata and de lege ferenda with adequate argumentation. The author concludes that the legal epilogue, in which state property is favored a priori, and without a guarantee of a finder's reward in an adequate amount - has a disincentive effect on finders to report found treasures, which are often of great value and of social importance.*

Key words: *treasure trove; valuable movables; acquisition of property by finding; finder's reward.*

Проф. др Новак Крстић

Ванредни професор Правног факултета Универзитета у Нишу

ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ПРЕТХОДНЕ СМРТИ ДАВАОЦА УГОВОРНОГ ИЗДРЖАВАЊА

Апстракт: Када након закључења уговора о доживотном издржавању давалац издржавања умре пре примаоца издржавања, наступају специфичне правне последице које имају за циљ да првенствено заштите интересе примаоца издржавања, а у значајној мери и интересе одређеног круга наследника даваоца издржавања. У правима држава насталих распадом бивше Југославије готово на идентичан начин се уређују правне последице смрти даваоца издржавања пре примаоца издржавања. Међутим, како је овом феномену посвећено свега неколико норми, при чему поједине нису довољно јасне и прецизне и подложне су различитим тумачењима, то је велики број питања остало отворено. Нека од њих су: да ли је потребна сагласност примаоца издржавања да супружник и потомци преминулог даваоца издржавања наставе са издржавањем; да ли могу да издржавање наставе потомци даваоца који нису пословно способни; какве су последице уколико потомци даваоца прихвате да наставе издржавање, а неко од њих не извршава или неуредно извршава своје обавезе; какве су последице околности да неко од наследника даваоца жели, а други не желе да дају издржавање и да ли се то може сматрати наследничком изјавом којом се делимично одриче наслеђа (што није допуштено); какве су последице уколико неко од наследника даваоца жели и може да настави са издржавањем, а други не могу, иако желе; какве су правне последице уколико прималац издржавања премине након даваоца издржавања пре него што су се наследници даваоца изјаснили да ли желе да наставе уговорни однос (а нарочито ако у међувремену нису извршавали обавезе из уговора)? На ова и бројна друга спорна питања аутор ће настојати да понуди одговоре у овом раду.

Кључне речи: уговор о доживотном издржавању, давалац издржавања, прималац издржавања, смрт, правне последице.

Д-р Есин Кранли Бајрам
Вонреден професор на научната област римско право
Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје

***Lustratio*: од ритуал за прочистување во антички Рим
до современ правен институт**

Анстракт: Етимологијата на поимот *lustrum* е сеуште помалку спорна за научната јавност. Меѓу можните асоцијации се појавуваат поимите: *lavare*-да се испере, *luere*-да се исчисти или *lucere*-да свети, нешто да се осветли. Како и да биде протолкувана, лустрацијата во Античкиот Рим несомнено бил религиозен обред или ритуал на прочистување по пат на приложување на жртва.

Ваквиот обред бил практикуван во различни ситуации како на пример по повод прочистувањето на обработливите површини, градовите, селата но и воените единици и бродови пред поаѓање во поход или битка. Сепак, се чини дека најзначајниот облик на лустрација потекнува од времето на Републиката кој се извршувал секоја петта година после завршувањето на пописот на римското население.

Деталната експликација на овој римски обичај, низ анализите во овој научен труд, ќе ни помогне да ја сфатиме неговата правна позиција во современото општество.

Клучни зборови: религиозен обред, *lustratio*, *lustrum*, прочистување

Esin Kranli Bajram, PhD
Associate professor, Roman law department
Faculty of Law "Iustinianus Primus"-Skopje

Lustratio: From A Purification Ritual in Ancient Rome, to Modern Legal Institute

Abstract: The etymology of the term *lustrum* is still a little bit controversial for the scientific community. Among the possible associations usually the terms: *lavare*-to wash, *luere*-to clean or *lucere*-to shine, to illuminate something appear. However it is interpreted, lustration in Ancient Rome was undoubtedly a religious rite or ritual of purification by offering a sacrifice.

Such a rite was practiced in various situations, such as on the occasion of the purification of arable lands, cities, villages, but also military units and ships before going on a campaign or battle. However, the most significant form of lustration appears to date from the time of the Republic, which was carried out every fifth year after the completion of the census of the Roman population. The detailed explanation of this Roman custom, through the analysis in this scientific paper, will help us understand its legal position in modern society.

Keywords: religious rite, *lustratio*, *lustrum*, purification

М-р Александар Шопов

Судија на Основен суд Велес и докторант на катедрата по Деловно право на Правниот факултет Јустинијан Први во Скопје

РЕОРГАНИЗАЦИЈА НА ДРУШТВАТА ВО СТЕЧАЈНА ПОСТАПКА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

- За актуелната правна рамка наспроти потребата од реформи во Законот за стечај -

Анстракт: Реорганизацијата според правилата на стечајната постапка претставува правен инструмент преку кој се врши селекција на трговските субјекти кои имаат капацитет да опстанат на пазарот и покрај тоа што во одредена фаза од своето работење се соочиле со финансиска криза.

Македонскиот модел на постапката за реализација на процесот на консолидирање и судска реорганизација на друштвата во основа ги следи актуелните трендови на современите правни системи на земјите од Европската Унија, каде санацијата на трговските друштва добива сè позначајна улога во функција на надминување на инсолвентноста и продолжување на нивната стопанска дејност.

Во тој правец, Законот за стечај нуди широк спектар на правни инструменти кои претставуваат солидна основа за ефикасно надминување на инсолвентноста преку усвојување на план за реорганизација подготвен од должникот пред отворање на стечајната постапка, како и реорганизација во рамки на отворена стечајна постапка.

Трудот содржи приказ на основните материјални и процесни претпоставки за спроведување на реорганизација на стечајниот должник, со осврт на актуелни правни прашања поврзани со одделните фази од судската постапка за реорганизација според одредбите од Законот за стечај.

Притоа, трудот го акцентира стечајот како можност за враќање во „живот“ и ревитализација на трговските друштва преку стечајните правила за реорганизација и реструктурирање, со осврт на потребата за дополнително реформирање и хармонизација на стечајното право со инсолвентското право на Европската унија и Директивите 2019/1023 и Директивата (ЕУ) 2017/1132 (Директива за реструктурирање и инсолвентност) на Европскиот Парламент.

Анстракт: Европа, ужива период на релативно долготраен мир и стабилност повеќе од 77 години. Период често опишан како ера на релативно долготраен мир и отсуство на директна конфронтација помеѓу државите. Дополнително, обликуван со незапирливите процеси на глобализацијата со своите карактеристики на меѓузависност, интеграција, економски просперитет и развој. Европа, особено се истакнува како еклатантен пример каде нации кои до пред не повеќе од седум децении биле соочени со светска војна и ненадминливи разлики успеваат до го постигнат посакуваниот мир. Креирањето на Европската Унија како супранационална организација овозможи периодот на “Рах Еуропаеа” да стане реалност, континентот речиси и да не познава друг облик на здружување кој резултирал со висок степен на интеграција на културолошки, економски и политички различни држави. Познатата ера на “Рах Романа” како историски период може да послужи како пример од кој може да се изведат бројни заклучоци, воедно и да се направи компаративна анализа со актуелната ситуација во која се наоѓа Европа како целина и со кои идни предизвици би се соочила. Имено, како современ концепт “Рах Еуропаеа” креираше услови каде се јавува и идентитетско препознавање и идентификување со ЕУ како дополнување на националните идентитети, што е особено интересно и значајно. Секако, евроскептицизмот не може да се негира, или, пак, да се игнорира кој има свои специфики и аргументи против постоењето и функционирањето на ЕУ воопшто. Се поставува прашањето што сега откако војната во Украина неминовно ја разбуди Европа, воедно и соочи повторно со познатиот страв од ерата на Студената војна? Дали стабилноста и долготрајниот мир се сериозно предизвикани од актуелната ситуација на Европскиот континент? Можноста за ескалација и масовна дезинтеграција како обратен процес на долготрајните напори за интеграција и единство се секако повеќе од реални. Долготрајниот мир и стабилност на Европскиот континент е веројатно доведен под сериозен знак прашалник.

Клучни зборови: мир и стабилност, интеграција, Европа, конфликти, ескалација, предизвици, Рах Еуропаеа, Рах Романа, милитаризација, безбедносна дилема

PhD Cand. Ардијан Стафаи
Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Правен Факултет “Јустинијан Први”
PhD Cand. Ардијана Стафаи
Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Правен Факултет “Јустинијан Први”
Вон. Проф. Д-р. Аржетим Салиу
Факултетот за социјални науки, Универзитет “Мајка Тереза” - Скопје

Управното правосудство во РСМ и управното право во евроконтиненталниот систем

Анстракт: Здравиот систем на управна правда претставува витален елемент на демократското владеење. Во овој поглед, тоа е судската контрола, што се смета за најефикасно средство за заштита на индивидуалните права на граѓаните од евентуални повреди и злоупотреба од страна на јавната администрација. Консеквентно, отсутното на ефикасен систем на административно-судска правда во било која држава секогаш резултира во растечка правна несигурност и потенцијални социјални тензии, особено кога јавните органи не се опазени како одговорни и правно-обврзани. Одтука, правилната контрола над јавната управа не се состои само од правилна (здрава) рамка на граѓанската служба и законодавен надзор, туку право на јавноста и судовите да ги држат одговорни јавните службеници одговорни за нивното одлучување преку примена на правични управни процедурални правила и користење на соодветни процеси на управни жалби и судски спор.

Сето претходно фактички е главната причина поради која корпусот на прашањата во врска со јавната администрација веќе многу одамна се длабоко инкорпорирани во агендите на речиси секоја релевантни меѓународна меѓувладина организација, вклучуваќи ги тука посебно ООН, Советот на Европа и ЕУ, кои имаат бројни усвоено бројни релевантни правно-политички документи во тоа подрачје, но чие промовирање и практична имплементација на национално ниво е невозможна без постоење на функционален систем на административно-судска правда, што на приватните лица им дозволува ефикасно да го остваруваат нивното право на добра администрација. Отсуството на еден таков систем резултира во растечка правна несигурност и потенцијални социјални тензии.

Етаблирањето на компетентна, ефикасна, ефективна, сервисно-ориентирана и транспарентна јавна администрација согласно принципите на Европскиот административен простор е уште од 1990-те години меѓу најважните и најјургентните стратегиски цели и на нашата држава. За оваа цел државата досега усвои огромна серија на легислативни и стратегиски документи во врска со секој аспект на системот на административна правда, сето само заради изградба на администрација ориентирана спрема нејзиниот корисник и заради зајакнување на правната позиција на граѓаните, правните лица, граѓанските здруженија и другите општествени субјекти.

Клучни зборови: управа, судска контрола, управно-судска практика.

PhD Candidate Ardijan Stafai
University “Ss. Cyril and Methodius”, Faculty of Law “Iustinianus Primus”
PhD Candidate Ardijana Stafai

Administrative Justice in the Republic of North Macedonia and the Administrative Law in the Euro continental System

Abstract: The health system of the Administrative Justice represents a vital element of the democratic governance. In this aspect, this is the judicial control, which is considered as most efficient asset for the protection of the individual rights of the citizens from eventual breaches and from the abuse from the Public Administration. Consecutively the absence of the effective system of the administrative- judicial law in any country always results with increasing of the legal uncertainty and potential tensions, especially when the public authorities are not observed as liable and legally bound.

From here, the proper control over the Public Administration doesn't consist only from proper (healthy) framework of the civil service and legislative observation, but the right of the public and the courts is to keep responsible the public officials for their decision making through application of fair administrative procedural rules and use of proper processes of administrative appeals and legal disputes.

The above mentioned in fact is the main reason, due to which the corpus of the question related to the public administration already long time ago is incorporated into agendas of almost every relevant international intergovernmental organization, including here in particular UN, the Council of Europe and the EU, which have multiple adopted relevant legal- political documents in this area, which promotion and practical implementation in national level is impossible without the existence of the functional system of the administrative- judicial law, which allows the private entities to effectively realize their right of good administration. The absence of such system results with increasing of the legal uncertainty and potential social tensions.

The establishing of the competent, effective, service- oriented and transparent public administration according to principles of the European Administrative Space, since 1990 is among the most important and most urgent strategic aims of our country. For this purpose until now the country adopted a huge series of legislative and strategic documents regarding this aspect of the system of administrative law, all this to build administration which is oriented towards its users and due to enforcement of the legal position of the citizens, legal entities, civil associations and other social subjects.

Key words: administration, judicial control, administrative- judicial practice.

*Проф. др Александар Борђевић,
ванредни професор Правног факултета Универзитета у Нишу
Сара Митић,
асс. Правног факултета Универзитета у Нишу*

Правни положај новоослобођених крајева у Краљевини Србији и Краљевини СХС 1912-1921

Анстракт: Након Балканских ратова, Краљевини Србији припојени су Стара и Јужна Србија (данас рашка област, Косово и Метохија, Северна Македонија, без Струмичког округа). Инкорпорирање ових крајева у уставноправни систем Србије било је оптерећено низом правних и политичких проблема (у том контексту дошло је и до повлачења краља Петра I Карађорђевића и регенства Александра I Карађорђевића). Процес укључивања ових крајева у уставноправни систем Србије прекинуо је Велики рат, који је током трајања резултирао повлачењем државног апарата и српске војске преко Албаније на Крф и аустро-угарском и бугарском окупацијом Краљевине Србије. То је довело до диспропорције у изједначавању правних система новостворене Краљевине СХС након завршетка Великог рата. Тако је у време Провизоријума и припрема за уставно уређење заједничке државе, дошло до простирања Устава Краљевине Србије из 1903. године на ове крајеве, што је био анахрон, али у актуелном политичком тренутку нужан потез.

Кључне речи: Стара Србија, Јужна Србија, Краљевина СХС, устав

Legal position of the newly liberated regions in the Kingdom of Serbia and the Kingdom of SCS 1912-1921

Abstract: After the Balkan Wars, Old and Southern Serbia (today the Raška region, Kosovo and Metohija, North Macedonia, without the Strumica district) were attached to the Kingdom of Serbia. The incorporation of these regions into the constitutional and legal system of Serbia was burdened with a series of legal and political problems (in this context, the withdrawal of King Petar I Karađorđević and the regency of Aleksandar I Karađorđević also took place). The process of including these regions in the constitutional and legal system of Serbia was interrupted by the Great War, which resulted in the withdrawal of the state apparatus and the Serbian army through Albania to Corfu and the Austro-Hungarian and Bulgarian occupation of the Kingdom of Serbia. This led to a disproportion in the equalization of the legal systems of the newly created Kingdom of SCS after the end of the Great War. Thus, during the time of the Provisional Government and preparations for the constitutional arrangement of the joint state, the Constitution of the Kingdom of Serbia from 1903 was extended to these parts, which was an anachronistic, but necessary move in the current political moment.

Key words: Old Serbia, South Serbia, Kingdom of SCS, constitution

Д-р Орде Ѓорѓиоски

Доктор на правни науки од областа на деловното право

Доктор на економски науки од областа на менаџментот

НОВИ СТАНДАРДИ ЗА КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ НА КОТИРАНИТЕ АКЦИОНЕРСКИ ДРУШТВА

Анстракт: Во функција на воспоставување високи стандарди за корпоративно управување кај котираните акционерски друштва во Република С. Македонија, а особено зголемување на транспарентноста на друштвата во комуникацијата со засегнатите лица, но и општата јавност, се наметнуваат нови „меки“ правила за корпоративно управување и ESG известување (за животна средина, општествени прашања и управување). Во двата важни документа, условно, се прошируваат постоечките правни правила и се прави обид да се креира нов амбиент со нови практики. Пристапот на Македонската берза е сериозен и секако, во насока на подигнување на свеста за потребата да се комуницираат „сензитивните“ информации, што досега беше прашање на кое што не се посветуваше доволно внимание, што упатуваше на тоа дека домашните акционерски друштва, со некои исклучоци, се умерено транспарентни до прилично резервирани по одредени „бранети“ теми. Со овој труд се прави обид да се актуелизира проблематиката и да се привлече вниманието на научната јавност, а во функција на дорегулација на постоечките празнини и помагање да се разбере целта на ваквиот пристап. Дали овие правила реално ќе го рedefинираат пристапот на акционерските друштва кон овие прашања и ќе придонесат да се подобри комуникацијата, но и вредноста на самите друштва или пак, нема да ги унапредат процесите, останува да се мониторира од страна на надлежните тела и засегнатите лица.

Клучни зборови: Акционерски друштва, корпоративно управување, транспарентност, известување, засегнати лица.

*Адвокат Магдалена Крњаић, мастерправник
PhD кандидат на Правном факултету Универзитета у Нишу*

ЗАШТИТА ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА У ИНВЕСТИЦИОНИМ УГОВОРИМА

Анстракт: ICSID (International Centre for Settlement of Investment Disputes), међународни арбитражни центар за решавање инвестиционих спорова, се све више критикује посебно у новонасталим околностима, попут пандемије вируса Ковид 19, те кризе на истоку Европе, а првенствено због онемогућавања странама да буду једнаке у поступку. Тренутна правила арбитраже, по којима се решавају спорови у овом центру не осигуравају довољан степен транспарентности, што утиче и на неутралност и на пристрасност арбитра. У светлу наведеног, овим радом се указује да се тренутним правилима стране не третирају једнако у поступку пред инвестиционом арбитражом, у смислу да страни инвеститори уживају значајна права у односу на државе, којима се пак, са друге стране, не пружа довољан степен заштите, па с тога у већини случајева, нису у могућности да у спору са страним инвеститором заштите свој јавни интерес. Због наведених критика, неке државе су покушале да реформишу правила која управљају арбитражом између инвеститора и државе-домаћина. Међутим, реформе се углавном фокусирали на прве две критике, тачније на недостатак транспарентности и недостатак који се односи на непристрасност арбитра, док мало учињено у односу на једнак третман страна у спору, те потребом да се побољша положај државе као стране у инвестиционом спору. Овај рад настоји да укаже на велики значај једнаког третмана страна у спору, те потребом за већом заштитом јавног интереса, приликом сачињавања инвестиционих споразума. У контексту наведеног рада се указује на три иновативна модела предложена за решавање инвестиционих спорова. Прва алтернатива је напуштање арбитраже у корист неформалних механизма за решавање спорова, тзв. soft-law механизми. Друга алтернатива предвиђа арбитражу за обе стране и за инвеститоре и за страну погођену инвестицијом. Трећи предлог је комбиновање арбитраже и жалбеног механизма који стоји на располагању страни која је погођена инвестицијом. Сваки предлог има своје предности и мане. Упркос својим манема, сваки од ових предлога би представљао супериорну алтернативу недостацима тренутног система.

Кључне речи: ICSID, арбитража, јавни интерес, стране инвестиције

Ilija Manasiev, PhD Candidate

Appropriate forms of dispute resolution through mediation, arbitration and conciliation in labor disputes in the Macedonian legal system with accent of the collective bargaining process of the Union of University of Ss. Cyril and Methodius and the Assembly of the Republic of North Macedonia

Abstract: The aim of this paper is to consider the possibilities of out of court settlement systems as an appropriate dispute resolution in general, and especially in the labor relations. The possibilities of mediation, arbitration and conciliation are founded in the various Declarations, Directives and national legal systems, through specific laws which are regulating this matter.

The above mentioned forms of appropriate dispute resolution are especially in the focus of the legal practitioners in the last several decades. This is due to the increased level of cases that have been settled out of court. The most interesting thing is that they are highly popular in the field of mediation, arbitration or conciliation in the labor disputes.

The high number of individual labor cases but also a significant number of cases in collective dispute that have been dealt with success opens real possibilities towards the reliability of these methods which on one hand are part of the law and on the other hand are at the disposition of the parties to be used. Therefore in this paper I will try to present the scope of the possibilities of these methods in the Macedonian legal system. On the practical perspective in conciliation in labor disputes this paper will refer on the settling of the collective bargaining process in the case of the Union of University of Ss. Cyril and Methodius, which resulted with the first collective agreement in the history of the Union of University of Ss. Cyril and Methodius and the Assembly of the Republic of North Macedonia.

М-р Илија Манасиев, Докторанд

Соодветни форми на решавање спорови преку медијација, арбитража и помирување во работните спорови во македонскиот правен систем со акцент на процесот на колективно договарање на Синдикатот на Универзитетот Св.Кирил и Методиј и Собранието на Република Северна Македонија

Апстракт:

Целта на овој труд е да се разгледаат можностите на системите за вонсудско решавање на спорови како соодветно решавање спорови воопшто, а особено на спровотие во работните односи. Можностите за медијација, арбитража и помирување се втемелени во различните декларации, директиви и национални правни системи, преку специфични закони кои ја регулираат оваа материја.

Горенаведените форми на соодветно решавање спорови се особено во фокусот на правните практичари во последните неколку децении. Ова се должи на зголеменото ниво на предмети кои се решени вонсудски. Најинтересно е што тие се многу популарни во областа на медијацијата, арбитражата или помирувањето во работните спорови.

Високиот број на индивидуални работни спорови, но и значителен број на предмети во колективни спор кои се успешно решени, отвора реални можности за сигурноста на овие методи кои од една страна се дел од законот, а од друга страна се на диспозиција на страните што ќе се одлучат да ги користат. Затоа во овој труд ќе се обидам да го претставам опсегот на можностите на овие методи во македонскиот правен систем. За практичната перспектива во помирувањето во колективните работните спорови, овој труд ќе се осврне на решавањето на процесот на колективно договарање во случајот на Синдикатот на Универзитетот Св.Кирил и Методиј, кој што резултираше со склучување на прв колективен договор во историјата на Синдикатот на Универзитетот “Св. Кирил и Методи“ во Скопјеи Собранието на Република Северна Македонија.

Клучни зборови: АДР, медијација, помирување, работни спорови, колективен договор

Проф. д-р Ангел Ристов
Редовен професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

ПРАВОТО КАКО ARS BONI ET AEQUI ИЛИ КАКО ИСТРУМЕНТ НА ВЛАДЕАЧКАТА ЕЛИТА

Анстракт: Правото претставува збир на норми, правила со кои се уредуваат општествените односи во кои стапуваат луѓето. Без него животот не би можел да се замисли. Хаосот би бил неизбежен, а прогресот и развојот на општеството би биле доведени во прашање. Поради тоа, улогата на правото е од исклучителна важност за правниот поредок. Добрата законска регулатива го поттикнува развојот на општествено економските односи, го олеснува остварувањето на правата. Таа произлегува од правдата и правичноста. Но и обратно, лошата законска регулатива може да биде пречка и кочница во уредувањето на правните односи и остварувањето на правата на граѓаните. Законските решенија кои се спротивни на правната логика, на здравиот разум, правдата и правичноста, придонесуваат за појавата на т.н. ненормално право. Тоа стана се повеќе и повеќе застапено во правниот живот, за сметка на исправното и праведното право. Во почетокот на човековата историја правото настанало како резултат на обичајните правила, спонтано со долготрајно повторување на одредено однесување кое создало правна свест за обврзаност *opinio iuris*. Тоа произлегло од духот на народото, од моралот, традицијата и општо прифатените вредности на луѓето. Подоцна со текот на времето оваа улогата на креатор на правото ја презема државата и нејзините органи. Во античка Грција и стариот Рим правото било израз на волјата на граѓаните *Lex est quod populus iubet atque constituit*. За старите римски правници правото претставувало вештина на доброто и правичното *ars boni et aequi*. Вештина која била својствена на боговите. Од тогаш па до денес се минати илјадници години, правото и понатаму го уредува животот на граѓаните. Но, дали и денес тоа е вештина на доброто и правичното? Во услови кога судијата е само уста на законот, за правораздавањето на правото да биде вештина на доброто и правичното од пресудна важност е добрата законска регулатива. За разлика од минатото, денес правото, за жал не е израз на волјата на народот, ниту пак на неговото мнозинство. Неговата улога е редефинирана. Наместо да биде вештина на доброто и правичното во интерес на граѓаните, тоа стана алатка на владеачките елити за остварување на нивните цели и интереси. Се повеќе се застапени т.н. бирократски закони кои се носат набрзина, без јавна расправа и во интерес на одредени лоби групи. Закони спротивни на општите правни начела, правната логика и правдата. Закони без правото на жалба и отежнат пристап до правдата. Закони кои се неправедни, затоа што се во корист само на определена категорија на граѓани. Со тоа се нарушува принципот на еднаквост и рамноправност. Голем број закони се менуваат толку често, што не се знае кои одредби се во важност, а кои не. Во националните права доминира јавното право над приватното, а во меѓународните односи т.н. меѓународно право стана право на посилниот. Се налагаат санкции, се замрзнуваат сметки се конфискува и одзема сопственоста...Правото како вештина на доброто и правичното денес ретко може да се сретне во судските пресуди донесени од страна на судиите со интегритет и со чувство за праведност. Ретки се и добрите законски решенија кои се носат во интерес на граѓаните. За жал денес улогата на правото е редефинирана да служи како алатка на владеачките елити за остварување на нивните цели и интереси.

Клучни зборови: право, правда, правни принципи, улога и значење на правото.

Prof. Angel Ristov

*Full time professor at the "Justinian First" Faculty of Law
University "St. Cyril and Methodius" in Skopje*

THE RIGHT AS ARS BONI ET AEQUI OR AS AN INSTRUMENT OF THE RULING ELITE

Abstract: Law represents a set of norms, rules that regulate the social relations in which people enter. Life could not be imagined without it. Chaos would be inevitable, and the progress and development of society would be called into question. Therefore, the role of law is of exceptional importance for the legal order. Good legislation encourages the development of social and economic relations, facilitates the realization of rights. It stems from justice and fairness. But vice versa, bad legislation can be an obstacle and a brake in the regulation of legal relations and the realization of the rights of citizens. Legal solutions that are contrary to legal logic, common sense, justice and fairness, contribute to the emergence of the so-called abnormal right. It became more and more prevalent in legal life, at the expense of correct and just law. At the beginning of human history, law arose as a result of customary rules, spontaneously with long-term repetition of certain behavior that created a legal awareness of obligation *opinio iuris*. It arose from the spirit of the people, from the morality, tradition and generally accepted values of the people. Later, over time, this role of creator of law is assumed by the state and its organs. In ancient Greece and ancient Rome, law was an expression of the will of the citizens *Lex est quod populus iubet atque constituit*. For the ancient Roman jurists, law represented the art of good and fair *ars boni et aequi*. A skill that was inherent to the gods. Thousands of years have passed since then, and the law continues to regulate the lives of citizens. But is it still a skill of the good and rightfull today? In conditions where the judge is only the mouthpiece of the law, for the administration of justice to be a skill of the good and fair, the good legal regulation is of crucial importance. Unlike in the past, today the law, unfortunately, is not an expression of the will of the people, nor of its majority. His role has been redefined. Instead of being a skill of the good and rightfull in the interest of the citizens, it became a tool of the ruling elites to achieve their goals and interests. The so-called are represented more and more... bureaucratic laws that are passed hastily, without public discussion and in the interest of certain lobby groups. Laws contrary to general legal principles, legal logic and justice. Laws without the right to appeal and difficult access to justice. Laws that are unfair, because they benefit only a certain category of citizens. This violates the principle of equality and equity. A large number of laws change so often that it is not known which provisions are valid and which are not. In national rights, public law dominates over private law, and in international relations, the so-called international law has become the right of the stronger. Sanctions are imposed, accounts are frozen, property is confiscated and taken away... Law as a skill of the good and fair can rarely be found today in court judgments made by judges with integrity and a sense of justice. Good legal solutions that are adopted in the interest of the citizens are also rare. Unfortunately, today the role of law has been redefined to serve as a tool of the ruling elites to achieve their goals and interests.

Key words: Law, justice, legal principles, role and the meaning of the law.

Bojana Lakićević – Đuranović
Associate Professor at Faculty of Law University of Montenegro

Crna Gora: Ključni problemi na putu ka EU

Petar Bonchovski
Angel Kanchev' University of Ruse and Institute for the State and the Law,
Bulgarian Academy of Sciences. Dr. Associate Professor

Проблеми на арбитражното производство в Република България
Problems of Arbitration in the Republic of Bulgaria